

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

34e JAARGANG,

WOENSDAG 5 OCTOBER 1949

No. 1691

COMMISSIE VAN REDACTIE:

Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen;
F. de Vries.

Redacteur-Secretaris: C. van den Berg.
Plv. Redacteur-Secretaris: A. de Wit.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

J. E. Mertens; R. Miry; J. van Tichelen; R. Vandeputte;
F. Versichelen.

Gegevens over adressen, abonnementen enz. op de laatste
bladzijde van dit nummer.

INHOUD:

	Blz.
De artikelen van deze week	787
Sommaire, summaries	787
De publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie	788
Illusies omtrent de hardheid van de Belgische en Zwitserse franc door Dr H. W. J. A. Vredegoor	789
De buitenlandse handel van Europa; de oorzaak der moeilijkheden door M. A. Jansen	792
Statistische ethica door Dr H. Rijken van Olst	793
Middenstandsproblemen in België door Marcel Laloire	796
London Letter door Henry Hake	797
Boekbespreking: I. P. Almekinders: Israël, land vol belofte, bespr. door J. H. Zoon	798
Aantekening: Enkele opmerkingen bij de devaluatie van het pond	799
Een stem uit het bedrijfsleven: Over de invloed van devaluatie op industrialisatie door Ir H. I. Keus	800
Geld- en kapitaalmarkt	801
Statistieken: Bankstaten	801
Stand van 's Rijks Kas	802
Verkeer en vervoer in Nederland	803
Goudin- en -uitvoer der Verenigde Staten	803

DEZER DAGEN

is men ten volle aan het denken en dat niet alleen omdat aan Universiteiten en Hogescholen de colleges weer zijn begonnen. De volksvertegenwoordiging en Regering peinen over een weg door de vele amendementen, die, om het wetsontwerp op de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie zijn opgehoopt.

Het is niet zo gemakkelijk. Zelfs een abstract denker als Descartes duchtte de moeilijkheden „welke zich bij de hervorming der kleinste zaken, die de openbaarheid betreffen, voordoen”. Het is echter beter laat dan na afloop gedacht, al pleegt een looper die in de ren omkijkt, niet om te keren.

In diep gepeins blijft het ministerie van Financiën, de gevolgen van de devaluatie op de begroting moeten nog worden overzien, terwijl zij, die de reële sfeer als bron van zorgen kennen, stil zijn in meditatie over het industrialisatieplan, dat door het ministerie van Economische Zaken is voorgelegd. „Hier wil ik peinen gaan, peinen gaan en stil” zong Frederik van Eeden.

„Ueber allen Gipfeln ist Ruh”, het geldt nog voor de Ronde Tafel Conferentie. Doch een enkel geluid komt, soms officieel door de deur, soms door de vensters naar buiten. De financieel-economische paragrafen zijn aan bod. Sapienti sat.

Genoeg nagedacht had, volgens zichzelf, ook de meerderheid van het Engelse Parlement. Nadat zij waren voorgelicht met denk- en vuurwerk heeft de volksvertegenwoordiging een motie van vertrouwen in de economische politiek van het Kabinet aanvaard. Zal daarmee tevens de rust in Engeland weerkeren, en zal de geleidelijke veroudering van de Britse bevolking — 7,4 pCt boven 65 jaar in 1931 tegen 10,9 pCt in 1947 — de stemming milder helpen maken?

Aan het Franse voorbeeld gezien, luidt het antwoord ontkenkend. Weliswaar hebben de Franse regeerders toegestemd in de devaluatie van de Duitse munt, weliswaar zijn zij er, met enig tobben, in geslaagd hun plaats, na de schok van de devaluatie, te behouden, maar zachte gevoelens schijnen zij niet te hebben.

Zij schijnen in te stemmen met het aphorisme van de 17de eeuwse Johan de Brune in zijn „Banquet-Werck van goede gedachten”: „een weynig schudding vóordert de groey van den boom; zoo vermeerdert een kleyn gekijf de vriendschap”. Ze willen althans de organisatie voor Europese samenwerking nog eens ex post aan de devaluatieproblemen zetten.

Enig verder zien, doet de juistheid van de spreuk betwijfelen. Zo althans lijkt het voor de Balkan, waar een twistgesprek tussen eens gelijkgezinden thans reeds tot het officieel opzeggen van vriendschapsverdragen heeft geleid.

Een weinig gekijf, met voor anderen het nadenken over de gevolgen voor het economisch leven, refereert opnieuw de leider der Amerikaanse mijnwerkers. Bij zijn mannen, die hij op een „no day week” heeft gezet, hebben zich thans een half miljoen arbeiders uit de staalindustrie gevoegd. Het denken door de bemiddelaars tot de laatste seconde van de tijdlimiet heeft niet gebaat.

Zo min als de langdurige kans op hervormingen door het oude Chinese regime te baat is genomen. Thans heeft Rusland het nieuwe bewind erkend. Groot-Brittannië overweegt. „Leert dan reizen met gepéizen”

ASSOCIATIE CASSA

KASSIERSINSTELLING

OPGERICHT IN 1806

REKENING-COURANT EN GIRO

HEERENGRACHT 179 • AMSTERDAM-C

LOCOMOTIEF

**ZEER OUDE
GENEVER**

Groothandel

DEZE WEEK:

De Handel en de Fiscus

★ Iedere week zeer veel nieuwe gevraagde offertes en aanbiedingen van binnen- en buitenland. Plaats voor export een aanbieding in de rubriek **TRADE OPENINGS**.

Abonnementsprijs f 15.— per jaar

KON. NED. BOEKDRUKKERIJ H. A. M. ROELANTS — SCHIEDAM

**Fa. A. O. Beuth van
Wickevoort Crommelin**
Amsterdam-Z. Tel. 25410
Cornis v. d. Lindenstraat 22
Verzekeringadviseurs.

LOD. S. BEUTH

specialist Gezins- en Oude-
dagsverzorging.

Adviezen inzake:

Pensioen-voorzieningen voor
Staf en Personeel.

Organisatie Bedrijfs- en Onder-
nemingspensioenfondsen.

Aanvullingen normalisatie van
bestaande regelingen.

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij

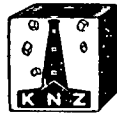
H. A. M. Roelants
Schiedam

**ADVERTEER
IN
DIT BLAD**

**ROTTERDAMSCHЕ
BANK**

AFWIKKELING
VAN
NALATEN-
SCHAPPEN

250 VESTIGINGEN
IN NEDERLAND

**N.V. KONINKLIJKE
NEDERLANDSCHE
ZOUTINDUSTRIE**

Boekelo - Hengelo

ZOUTZIEDERIJ

*Fabriek van
zoutzuur (alle kwaliteiten)
vloeibaar chloor
chloorbleekloog
natronloog, caustic soda.*

R. Mees & Zoonen

Anno 1720

Bankiers & Assurantie-Makelaars

Rotterdam

**'s-Gravenhage, Delft, Schiedam, Vlaardingen
Amsterdam (alleen Assurantie)**

„HOLLANDIA“

HOLLANDSCHE FABRIEK VAN MELK-
PRODUCTEN EN VOEDINGSMIDDELEN N.V.

HOOFDKANTOOR TE
VLAARDINGEN

Onderzoeken, die het beste leidende personeel zoeken, speciaal met economische scholing, roepen sollicitanten op door middel van een annonce in de rubriek „Vacatures“. Het aantal reacties, dat deze annonces tegevolge hebben, is doorgaans uitermate bevredigend: begrijpelijk, omdat er bijna geen grote instelling is, die dit blad niet regelmatig ontvangt en waar het niet circuleert. Opdrachten voor het volgend nummer dienen 10 October a.s. in ons bezit te zijn.

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK.

De publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie.

Wanneer de Regering erkent, dat het mogelijk is met de P.B.O. een ontwikkeling in te leiden, die ernstige gevaren voor onze maatschappijstructuur zou meebrengen, dan vraagt men zich af, hoe zij kan voorstellen deze verdere ontwikkeling geheel aan de controle der Volksvertegenwoordiging te onttrekken door de instelling der bedrijfsorganen bij A. M. v. B. te doen plaatsvinden. Bij de verdediging van het wetsontwerp is niet aangetoond, dat de bedrijfsorganen wettig of geschikt zijn om de aangevoerde taak te verrichten. Eerder krijgt men de indruk, dat een fundamentele tegenstelling bestaat tussen de algemene leiding, die de Regering voor ogen staat en de taken, die aan de bedrijfsorganen zijn toegedacht. De beslissende economische bevoegdheden uit de opsomming in art. 93 dienen derhalve te worden geschrapt.

Dr H. W. J. A. Vredegoor, *Illusions omtrent de hardheid van de Belgische en Zwitserse franc.*

Zwitserland en België hebben op grond van de overtuiging, dat de sterke positie hunner valuta's het meer duurzame gevolg is van een verstandige economische politiek, met de recente devaluaties niet, resp. slechts in geringe mate, meegedaan. Indien de thans doorgevoerde devaluaties in de betrokken landen niet volledig of in hoge mate worden geneutraliseerd door een stijging van het loon- en prijspeil — hetgeen zeer onwaarschijnlijk is — dan zal de ontwikkeling in de naaste toekomst de onjuistheid van deze opvatting en de noodzaak van een devaluatie van de Belgische en Zwitserse franc bewijzen.

M. A. Jansen, *De buitenlandse handel van Europa; de oorzaak der moeilijkheden.*

De diepere oorzaken van de onbevredigende ontwikkeling van de Europese handel zijn: wisselkoersen, welke losgemaakt zijn van de economische waarden der betrokken valuta's, en prijsstelsels, welke onvoldoende op een gewijzigde structuur reageren. Als de devaluatie er toe kan bijdragen, dat de Europese landen hun consumptie t.o.v. hun productie te beperken, en als bovendien door het rechte trekken der inter-Europese wisselkoersverhoudingen een herstel van de multilaterale handel wordt bevorderd dan alleen zal de devaluatie haar volle effect hebben.

Dr H. Rijken van Olst, *Statistische ethica.*

Op de statisticus rust de plicht om precies te zeggen, waarover hij het heeft en nauwkeurig aan te geven, wat zijn cijfermateriaal betekent en wat het waard is. De statisticus wordt van alle zijden gevraagd nieuwe cijfers en berekeningen te produceren, welke in de regel deels schattingen bevatten. Moet hij deze leveren en hoever mag hij hiermede gaan? Hier gaat de statistische ethica een rol spelen. De beste handelwijze is: geef zoveel mogelijk cijfermateriaal, maar verzuim nooit de kwaliteit van de cijfers aan te geven; de vermelding van „kwaliteitsgraden” d.m.v. letters verdient aanbeveling.

Marcel Laloire, *Middenstandsproblemen in België.*

Het belangrijkste vraagstuk van de middenstand, dat zich momenteel in België voordoet, is de kleine en middelgrote ondernemingen in dusdanige technische en beroepsomstandigheden te brengen, dat zij hun taak naar behoren vervullen en doeltreffend de concurrentie, waarmede de ontwikkelde vormen van productie en distributie hen bedreigen, kunnen weerstaan. Dit is zowel een vraagstuk van vakopleiding als van credietverschaffing. De Belgische middenstand vindt in de vakgroep, de „Nationale Kas voor Beroepscrediet” en het „Economisch en Sociaal Instituut voor de Middenstand” een zeer waardevolle steun bij haar moeilijkheden.

SOMMAIRE.

L'organisation légale de l'économie.

Même au cours de la défense du projet de loi sur l'organisation professionnelle il n'a pas été prouvé que les organismes professionnels, à créer en vertu du dit projet, soient nécessaires ou aptes à l'accomplissement de la tâche indiquée. Les pouvoirs réglementaires en matière économique, figurant dans le projet, doivent dès lors être supprimés.

Dr H. W. J. A. Vredegoor, *Illusions sur la dureté du franc belge et suisse.*

Si, dans les pays intéressés, les dévaluations récentes ne seront pas neutralisées en grande partie par une augmentation du niveau des prix et des salaires — ce qui est peu probable —, l'évolution immédiate prouvera la nécessité d'une dévaluation du franc belge et suisse.

M. A. Jansen, *Le commerce extérieur de l'Europe; la cause des difficultés.*

Les dévaluations produiront leur effet complet, lorsqu'elles contribueront à restreindre la consommation par rapport à la production dans les pays européens et lorsque, en outre, le commerce multilatéral sera favorisé par un alignement des parités inter-européennes.

Dr H. Rijken van Olst, *L'éthique statistique.*

Le statisticien peut-il fournir des chiffres et des calculs, fondés partiellement sur des estimations? L'éthique statistique joue ici un rôle. La meilleure façon de procéder, consiste à donner des chiffres dans la mesure du possible en déterminant toujours la qualité de ces chiffres. Il est à recommander de mentionner des „grades de qualité” à l'aide de signes typographiques.

Marcel Laloire, *Les problèmes des classes moyennes en Belgique.*

SUMMARIES.

Business-organizations incorporated under public law.

The defence of the draft bill on the above subject has failed to prove that the business-organizations which are to be set up under its provisions are necessary or competent to fulfil their task. The proposed decisive economic powers should, therefore, be waived.

Dr H. W. J. A. Vredegoor, *Illusions about the hardness of the Belgian and Swiss currencies.*

If the recent devaluations are not neutralized to a great extent by increased wages and prices in the countries concerned — which is highly improbable — it will soon become evident that devaluation of the Belgian and Swiss currencies is necessary.

M. A. Jansen, *Europe's foreign trade; the causes of the difficulties.*

Devaluation will only be fully effective if it assists the European countries in restricting their consumption in respect of their production and if, in addition, a recovery of multilateral trade is promoted by adjusting the relations between the inter-European rates of exchange.

Dr H. Rijken van Olst, *Statistical ethics.*

Statistical ethics play a part in the question as to whether or not statisticians should submit figures and calculations which are partly based on estimates. The best method is to supply as many figures as possible, stating their quality in all cases. The indication „degrees of quality” by means of letters is recommendable.

Marcel Laloire, *Problems of the middle class in Belgium.*

DE PUBLIEKRECHTELIJKE BEDRIJFSORGANISATIE.

„De bedrijfstakgewijze ordening schept een aantal georganiseerde groepsbelangen, welke óf met elkaar in onverzoenlijke strijd moeten zijn, óf door een zeer straffe leiding van overheidswege met elkaar moeten worden verzoend, óf tenslotte hun gezamenlijke moeilijkheden zullen afwentelen op de consument”.

Adres van negen hoogleraren in de staathuishoudkunde aan de Staten-Generaal 1).

„Inderdaad, als op deze wijze de uitbouw op de grondslag van dit wetsontwerp zou geschieden, dan zouden de door de adressanten geschetste economische nadelen ten volle ontstaan. Dan hadden wij het syndicalisme, waarvan de heer van der Goes van Naters sprak”.

Minister Van den Brink in de Tweede Kamer der Staten-Generaal 2).

Op het laatste moment zijn bij de behandeling van het Wetsontwerp op de Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie de economische consequenties in hun volle omvang ter discussie gesteld. De belangrijkste elementen in deze discussie kan men vinden in het adres, dat door negen hoogleraren in de staathuishoudkunde aan de Staten-Generaal is aangeboden en in de rede, waarin minister Van den Brink op 28 September in de Tweede Kamer van zijn kant de economische betekenis van het wetsontwerp heeft geschetst.

De minister blijkt de gevaren, die de negen hoogleraren aanwijzen, zeer goed te zien. Hij formuleert de beide ongewenste mogelijkheden aldus: „Toepassing van het beginsel van de gemeenschapsverantwoordelijkheid leidt ertoe, dat de bedrijfsorganen onzelfstandige organen worden, nl. afsplitsingen van het centraal gezag. Het andere uiterste leidt ertoe, dat de bedrijfsorganen zelfstandige, doch tevens onafhankelijke organen worden, wat met zich brengt, dat een coördinerend element in de ordening van het economisch leven komt te ontbreken” 3). In de hierboven geciteerde passage van zijn rede erkent hij dan ook, dat de door de adressanten genoemde nadelen *ten volle* zouden ontstaan, indien de bedrijfsorganisaties „alle op autonome wijze de gehele reeks van bevoegdheden (zouden uitoefenen), die het wetsontwerp als limitatieve opsomming kent” 4). De minister gaat dan voort met uiteen te zetten, dat aan de Regering een veel meer gematigde en in het midden liggende ontwikkeling voor ogen staat.

Voor wij de minister in deze gedachtegang verder volgen, is het noodzakelijk een ogenblik stil te staan, teneinde de consequenties van deze belangrijke passage uit zijn rede volledig te overzien. Wanneer de Regering erkent, dat het *op de grondslag van het thans in behandeling zijnde wetsontwerp mogelijk is* een ontwikkeling in te leiden, die de meest ernstige gevaren voor onze maatschappijstructuur zou meebrengen, dan vraagt men zich af, hoe zij tegelijkertijd kan voorstellen deze verdere ontwikkeling geheel aan de controle der Volksvertegenwoordiging te onttrekken door de instelling der bedrijfsorganen bij Algemene Maatregel van Bestuur te doen plaatsvinden.

1) Op Vrijdag 23 September werd aan de leden der Staten-Generaal een adres inzake de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie aangeboden door de hoogleraren in de staathuishoudkunde: Glasz, Gonggrijp, Hennipman, Koopmans, Lambers, Pothuma, De Roos, Witteveen en Zijlstra. Later zijn nog adhaesiebetuigingen binnengekomen van de hoogleraren: Delfgaauw, Goedhart, Keesing, Kreukniet en Weststrate. Dit adres wordt, i.v.m. gebrek aan plaatsruimte, in het volgend nummer opgenomen.

2) Verslag der Handelingen van de Tweede Kamer der Staten-Generaal gedurende het zittingsjaar 1949-1950, blz. 87.

3) Handelingen, 1949-1950, blz. 85.

4) Idem, blz. 87.

Men wil gaarne vertrouwen, dat minister Van den Brink als kundig econoom een open oog heeft voor de vele gevaren, welke bij de groei der bedrijfsorganisatie van de economische zijde dreigen. Er kan echter een andere Regering komen, waarbij dit open oog in mindere mate aanwezig is. En ook afgezien van deze vertrouwenskwestie lijkt het een bedenkelijke aantasting van ons democratisch staatsbestel, wanneer een ontwikkeling, die de grondslagen van onze economische orde op één door zeer velen niet gewenste wijze zou kunnen aantasten, zonder medewerking van het parlement zou kunnen worden bestuurd.

Nadat deze belangrijke conclusie is getrokken, kan de gedachtegang van de minister weer worden opgevat. De minister wenst de door de negen hoogleraren gevreesde ontwikkeling niet. Hem staat voor ogen een bedrijfsorganisatie, waarvan „de organen zelfstandige, hoewel niet onafhankelijke organen zijn” 5). Een dergelijke organisatie wil hij verwezenlijken door enerzijds een zekere achteraf corrigerende overheidscontrole in te schakelen, en anderzijds met het verlenen van economische bevoegdheden zeer voorzichtig te werk te gaan.

Hoever met het laatste kan worden gegaan, moet niet van te voren worden vastgelegd. Alleen de *vestiging* is bij de laatste wijziging van het wetsontwerp uitdrukkelijk aan de autonome bevoegdheid der bedrijfsorganen onttrokken. In zijn rede heeft de minister echter wel enkele aanduidingen gegeven ten aanzien van de wijze, waarop hij zich voorstelt bij de toekenning van bevoegdheden te werk te gaan. Deze opmerkingen van de minister zijn belangrijk, aangezien men hieruit een indruk kan krijgen van de door hem nagestreefde ontwikkeling der bedrijfsorganisatie.

Merkwaardig is allereerst wat de minister zegt over de prijsvorming. Hoewel in het wetsontwerp de vaststelling van prijzen niet onder de reeks van bevoegdheden wordt genoemd, kan de minister zich voorstellen, dat onder bepaalde omstandigheden autonomie ten aanzien van de prijsvorming mogelijk is. De minister gaat hier dus verder dan het wetsontwerp. Maar het argument, dat hij daartoe aanvoert, mist voor de econoom elke overtuigingskracht.

De minister kan zich de mogelijkheid van autonomie voorstellen, „wanneer in het bedrijfsorgaan, bij voorbeeld het productschap, de belangentegenstellingen zodanig zijn, dat als het ware een interne concurrentie zich voltrekt. Dit zal zich bijv. kunnen voordoen, wanneer de belangen van arbeiders en werkgevers of van industrie en handel t.a.v. de prijsstelling uiteenlopen. Dit is met name het geval, wanneer een hogere prijs leidt tot een vermindering van de afzet, dus tot werkloosheid” 6).

Het is natuurlijk een feit, dat iedere groep van producenten de nadelen van een verminderde afzet zal afwegen tegen de voordelen van een hogere prijs. Maar men weet, dat de theorie van de monopolistische verschijnselen tot de conclusie komt, dat *iedere* monopolistische combinatie onder de *een of andere* groep van producenten een *zekere* prijsverhoging ten gevolge moet hebben, ook al ontvindt de verkochte hoeveelheid van de prijsverhoging een sterke terugslag. In een productschap kan het daarom zijn, dat de ene groep producenten met de prijsverhoging minder ver zal gaan dan de andere. Maar het staat vast, dat *enige* prijsstijging altijd zal optreden. Op die wijze zal steeds de consument worden benadeeld. Daarom moet men concluderen, dat elke bemoeienis van bedrijfs-

5) Handelingen, blz. 85.

6) Idem, blz. 86.

organen — ook van verticale productschappen — met de prijsvorming gevaarlijk is en moet worden uitgesloten.

Deze conclusie heeft uiteraard onmiddellijke gevolgen voor de overige economische bevoegdheden, die in het wetsontwerp zijn genoemd. Het is een ernstige leemte in het betoog van de minister, dat op deze verdere bevoegdheden in het geheel niet wordt ingegaan. Toch is het zonder meer duidelijk, dat door de regeling van voortbrenging en afzet geheel en al hetzelfde resultaat kan worden bereikt als door de vaststelling van prijzen. Evenzeer is het duidelijk, dat het moeilijk zal blijken, de vaststelling van lonen en andere arbeidsvoorwaarden wel autonoom te doen geschieden en de vaststelling der prijzen niet onder invloed van deze autonomie te doen komen. En met betrekking tot de mechanisatie en rationalisatie van ondernemingen moeten wellicht nog de meest ernstige bezwaren worden geopperd. Men moet voor de technische vooruitgang het ergste vrezen, wanneer deze afhankelijk wordt van de verordeningen van organen, waarin de gevestigde bedrijven overheersen en waarin bovendien de steeds voor werkloosheid beduchte arbeiders een belangrijke mate van medezeggenschap genieten.

Het betoog van de minister kan derhalve de economist slechts in zeer geringe mate gerust stellen. Dit is ook niet anders mogelijk. De hierboven aangeduide gevaren zijn een onontkoombare realiteit. Maar wanneer dit zo is — en minister Van den Brink ontkent dit in feite niet — dan kan men ook met geen enkele andere conclusie genoegen nemen dan met het schrappen van de beslissende economische bevoegdheden uit de opsomming in artikel 93 van het wetsontwerp.

Na de beëindiging van het bovenstaande requisitoir vraagt men zich tenslotte af, welke argumenten eigenlijk vóór het wetsontwerp pleiten. Het lijkt goed om nog een ogenblik het woord te geven aan de verdediger en te vragen, hoe deze — in meer positieve zin — de economische betekenis van het wetsontwerp ziet.

In het begin van zijn rede heeft minister Van den Brink het wetsontwerp geplaatst tegen de achtergrond van de algemene economische politiek, welke de Regering wenst te voeren. Deze politiek zal gericht zijn op het beëindigen van de detailbemoeienis met het economisch leven en geconcentreerd zijn op een meer algemene leiding, welke tot doel heeft „het handhaven van een redelijk voorzieningsniveau... en de voorkoming van de ramp der werkloosheid”⁷⁾.

Deze doelstelling voor het economisch beleid der Regering vindt in brede kring steun en stemt ook geheel overeen met de ontwikkeling der inzichten in de economische wetenschap. De minister bouwt dus op een hechte en algemeen aanvaarde grondslag, wanneer hij zijn betoog voortzet. „Gegeven het feit, dat een belangrijke leidinggevende taak verricht moet worden, dringt zich onmiddellijk uit redelijkheidsoverwegingen de vraag op: op welke wijze kan deze noodzakelijke leidinggevende taak zo goed mogelijk... worden verricht”⁸⁾. De minister suggereert dan, dat de P.B.O. het aangewezen orgaan voor de uitvoering der geschetste politiek zou zijn.

Zo lijkt op het eerste gezicht een overtuigende verdediging te zijn gegeven. Maar wanneer men goed toeziet, dan blijkt hier het betoog van de minister op diepgaande en beslissende wijze tekort te schieten. *Immers de minister doet nergens zelfs maar een poging om aan te tonen, dat de*

bedrijfsorganen nodig of geschikt zijn om de aangewezen taak te verrichten. Bij enig nadenken krijgt men eerder de indruk, dat een fundamentele tegenstelling bestaat tussen de algemene leiding, die de Regering voor ogen staat en de taken, die aan de bedrijfsorganen zijn toegedacht. De algemene leiding, die gericht is op het voorkomen van werkloosheid, zal zich moeten bedienen van de instrumenten van de fiscale en begrotingspolitiek en van de monetaire politiek. Het behoeft wel geen betoog, dat van een uitvoering van deze politiek door bedrijfsorganen geen sprake kan zijn. Anderzijds wijzen de aan de bedrijfsorganen te geven bevoegdheden, zoals de regeling van voortbrenging en afzet der bedrijfstak, veeleer op de gedetailleerde regulering van het economisch leven, welke de minister wil beëindigen.

De slotsom uit de thans gevoerde discussie kan derhalve niet twijfelachtig zijn. De critiek op het wetsontwerp is niet weerlegd en de verdediging is ontoereikend.

Mogen Regering en Volksvertegenwoordiging zich bezinnen voordat definitief een belangrijke stap wordt gezet, waarvan de noodzaak niet is aangetoond en waarvan een onoverzienbare schade voor de economische structuur van ons land het gevolg kan zijn.

ILLUSIES OMTRENT DE HARDHEID VAN DE BELGISCHE EN ZWITSERSE FRANC.

Het inter-Europese betalingsverkeer der laatste jaren werd gekenmerkt door de hardheid van de Belgische en de Zwitserse franc. Deze hardheid vormde een weerspiegeling van de actieve goederen- en dienstenbalans van België en Zwitserland t.o.v. de rest van West-Europa. Het valt daarom te begrijpen, dat het uitblijven van een devaluatie van de Zwitserse franc en de geringheid van de devaluatie van de Belgische franc worden toegejuicht uit het oogpunt van de bevordering van het evenwicht in het inter-Europese handels- en betalingsverkeer en derhalve van de liberalisering ervan.

Op korte termijn lijkt een dergelijk gunstig gevolg van de plaatsgehad hebbende wijzigingen in de valutaverhoudingen plausibel. De exporten van de rest van West-Europa naar beide landen zullen er door worden gestimuleerd en de importen uit België en Zwitserland naar de andere Westeuropese landen zullen een tendentie tot afnemen vertonen. Hierdoor zal de crediteurenpositie in het inter-Europese betalingsverkeer van beide landen verminderen. Dit opent perspectieven voor een volledig betrekken van België en Zwitserland in de van de O.E.E.C. uitgaande plannen tot gedeeltelijke opheffing van de bestaande quantitatie restricties t.a.v. de invoer.

Waarop deze poging van de O.E.E.C. tot liberalisering van het Westeuropese handels- en betalingsverkeer ook moge uitlopen, het is aan geen twijfel onderhevig, dat de verzwakking van de positie van de beide harde Westeuropese valutas, die het gevolg van de recente devaluaties is, in het belang van het evenwichtsherstel in het Westeuropese handelsverkeer is. Alleen echter op korte termijn. Op lange termijn dreigen de nieuwe valutapariteiten n.l. het evenwicht in het inter-Europese betalingsverkeer m.i. eerder ongunstig te beïnvloeden. Om de redenen hiervan uiteen te zetten is het noodzakelijk eerst in te gaan op de oorzaken en de aard van de tot dusverre bestaande hardheid van de Belgische en Zwitserse franc. Dit zal in het bijzonder worden gedaan voor de Belgische franc, die ons, Nederlanders, in verband met de Benelux, het meeste interesseert.

⁷⁾ Handelingen 1949-1950, blz. 84.

⁸⁾ Idem, blz. 85.

De positie van de Belgische franc.

De ontwikkeling in België na de oorlog wordt gekenmerkt door een snel herstel van de productie en een vroegtijdige afbouw van de prijs- en rantsoeneringsvoorschriften, welke gepaard gingen met een spoedig herstel van de welvaart in het land en een snelle opleving van de buitenlandse handel.

Velen zien hierin een bewijs van de gunstige invloed, die uitgaat van een opheffing van het regeringsingrijpen in het economisch leven en zij hebben België in de afgelopen jaren daarom in dit opzicht aan andere landen ten voorbeeld gesteld. Hoewel ik niet wil ontkennen, dat men elders wel eens te huiverig is geweest met betrekking tot het weder in werking stellen van het vrije prijsmechanisme, lijkt deze redenering mij onjuist en verwacht zij m.i. oorzaak en gevolg. Het is nl. een onmiskenbaar feit, dat het economische uitgangspunt van België na de oorlog veel gunstiger was dan dat van andere Westeuropese landen. In de eerste plaats zijn de oorlogschade en de Duitse plunderingen in België relatief gering gebleven, vooral tengevolge van de snelle terugtocht der Duitsers uit België. In de tweede plaats kreeg België de beschikking over waardevolle deviezen i.v.m. de aanwezigheid van grote geallieerde legers in en nabij België aan het einde van de oorlog en in het begin van de tijd na de oorlog. In de derde plaats was de Congo tijdens en na de oorlog een deviezenbron voor België, terwijl daartegenover de overzeese gebieden van andere Westeuropese landen, met name van Nederland, veelal omvangrijke bedragen aan deviezen kostten. In de vierde plaats was het exportpakket van België zeer sterk. Niet minder dan 50 pCt van de export na de oorlog bestaat nl. tijdens de periode van wederopbouw uit de alom zeer begeerde producten van de ijzer- en staalindustrie.

Al deze oorzaken leidden ertoe, dat aan de na de oorlog bestaande schaarste in België veel sneller een einde kwam dan in de rest van de door de oorlog getroffen Westeuropese landen. Hierdoor was het mogelijk een politiek van marktverzadiging te voeren en in nauw verband hiermede de prijs- en rantsoeneringsvoorschriften reeds spoedig na de oorlog belangrijk te verzachten. Dat deze politiek op zich zelf de productie weer bevorderde en daardoor dus tot een verdere verbetering der situatie leidde, zij erkend, maar dit doet niets af aan de omstandigheid, dat België door externe omstandigheden in staat was veel eerder dan andere landen tot bedoelde politiek over te gaan.

Uit een en ander volgt, dat de hardheid van de Belgische franc slechts van tijdelijke aard is. Immers, naarmate aan de schaarste in het buitenland een einde komt zal de positie van de betalingsbalans van de betrokken landen verbeteren en de buitenlandse vraag naar Belgische goederen afnemen. Ook zal de sterkte van het Belgische exportpakket met de schaarste afnemen, doordat enerzijds de vraag naar sterke goederen geleidelijk weer normaal zal worden en anderzijds de productie van deze goederen in het buitenland zal toenemen. Uiteindelijk zullen er, na afloop van de periode van schaarste, op de internationale markten weer normale concurrentieverhoudingen heersen, waarbij het kostenniveau beslissend is, en zal de positie van de betalingsbalans van een land derhalve weer in hoge mate worden bepaald door het binnenlandse loon- en prijspeil. In dit opzicht ziet het er voor België met zijn hoog loonpeil niet gunstig uit.

Alvorens hier nader op in te gaan zij er nog op gewezen, dat ook de ruime dollarpositie van België slechts tijdelijk van aard is. Voor een deel zijn voor de gunstige gouden dollarpositie van België de hiervoor genoemde vier factoren aansprakelijk, die, behalve wat de Congo betreft, van tijdelijke aard zijn. Voor de rest berust zij op de dollars, die het land in het kader van de Marshall-hulp krijgt als tegenwaarde van de door België aan andere Marshall-landen verleende trekkingsrechten. Met het

aflopen van de Marshall-hulp zal aan deze belangrijke bron van dollarinkomsten een einde komen. Aangenomen kan worden, dat, ook al hadden de devaluaties niet plaatsgevonden, België in 1952 met betrekking tot de dollarinkomsten niet meer in gunstiger positie zou hebben verkeerd dan de rest van West-Europa.

Wat nu het Belgische kostenpeil betreft, hetgeen uiterlijk over een jaar of twee, maar waarschijnlijk veel eerder, weer bepalend zal zijn voor de positie van de Belgische goederen- en dienstenbalans, dit zal hier worden vergeleken met het Nederlandse kostenniveau, waarvan ruwweg kan worden aangenomen, dat het vóór de devaluaties niet belangrijk verschilde van het kostenpeil van de meeste andere Westeuropese landen.

Op basis 1937 = 100 ligt het indexcijfer van het Nederlandse loonpeil op 188, terwijl dat van België 391 is. Op basis 1937 = 100 ligt verder het indexcijfer van de kosten van levensonderhoud in Nederland op 220 en dat van de groothandelsprijzen op 270, terwijl de indexcijfers van klein- en groothandelsprijzen in België 377 resp. 346 bedragen. Nu is het niet onmogelijk, dat bij een achterwege blijven van de devaluaties het Nederlandse prijs- en loonpeil in de naaste toekomst nog wat gestegen zou zijn t.o.v. het Belgische. Men denke aan de deflationaire invloed van de verwachte Belgische exportmoeilijkheden, welke invloed overigens bij de lonen op grote weerstand zou zijn gestuit. Men denke voorts aan de mogelijkheid, dat de opheffing van de levensmiddelen-subsidies en de verhoging van het huurpeil in Nederland tot een wat grotere inflatie zouden hebben geleid dan de opheffing van de staatstoelagen aan minder gegoeden in België. Meer dan een betrekkelijk geringe vermindering van het hiervoor geconstateerde belangrijke verschil in ontwikkeling van het Belgische en het Nederlandse loon- en kostenpeil sinds 1939 zou dit echter niet tengevolge hebben gehad.

Hoe ruw de indicatie, die de genoemde cijfers omtrent de ontwikkeling van het kostenpeil in beide landen verschaffen, ook moge zijn, de conclusie, welke door de ervaring bevestigd wordt, kan slechts luiden, dat zonder de devaluaties het Belgische kostenpeil t.o.v. vóór de oorlog belangrijk meer gestegen zou zijn dan het Nederlandse. Sommigen wijzen er in dit verband op, dat de lonen in België voor de oorlog belangrijk beneden die in Nederland lagen, zodat, wat de huidige situatie betreft, sprake zou zijn van het inhalen van een achterstand. Men verliest hierbij echter uit het oog, dat het lagere Belgische loonpeil vóór de oorlog een economische oorzaak had in de lagere productiviteit, welke een lager loonpeil noodzakelijk maakte om op de internationale markten de concurrentie het hoofd te kunnen bieden. Hoewel het niet onwaarschijnlijk is, dat de productiviteit in Nederland onder invloed van de moeilijker economische omstandigheden na de oorlog momenteel lager ligt t.o.v. voor de oorlog dan die in België, zal dit verschil, naarmate de situatie in Nederland verbetert, m.i. zoal niet geheel dan toch voor het grootste deel verdwijnen. Bovendien liggen de sociale lasten, die op de lonen drukken, in beide landen momenteel ongeveer gelijk, hetgeen t.o.v. vóór de oorlog voor België een grotere stijging betekent, dus een grotere stijging van het kostenpeil inhoudt, dan voor Nederland. Wel is het mogelijk, dat Nederland door de ontwikkeling in Indonesië, in hogere mate dan België, duurzaam in zijn welvaartsbronnen is geschaad en dat het daardoor, en door de grote bevolkingstoename van ons land meer moeite zal kosten de betalingsbalans in evenwicht te krijgen, zodat een relatief laag kostenpeil in Nederland wenselijk is als stimulan voor de export en rem voor de import. Het bestaande grote verschil in loon- en prijsstijging t.o.v. vóór de oorlog tussen België en Nederland wordt hierdoor echter stellig maar voor een deel gerechtvaardigd.

In ieder geval staat vast, dat het Belgische kosten-

peil reeds vóór de devaluaties belangrijk uitstak boven dat van West-Europa in het algemeen. In verband met de afnemende schaarste zou de Belgische export in de naaste toekomst dan ook op ernstige moeilijkheden zijn gestuit. Bij de starheid van de lonen zouden deze moeilijkheden op de duur naar alle waarschijnlijkheid slechts door een depreciatie van de Belgische franc t.o.v. de andere Westeuropese valuta hebben kunnen worden opgeheven.

In feite is de Belgische franc nu t.o.v. de meeste andere Westeuropese valuta geapprecieerd. Dit zal het optreden van moeilijkheden in de Belgische export zeer bespoedigen. Zo valt het bijv. te betwijfelen, of exporteurs van textiel nog wel belangrijk zouden profiteren van een opheffing van de Nederlandse invoerbelemmeringen, waarom ze reeds geruime tijd met grote aandrang vragen. Niet alleen zullen hun prijzen zeer hoog liggen t.o.v. de Nederlandse concurrentie. Bovendien is het de vraag, of zij zullen kunnen concurreren tegen de invoer uit andere landen, zoals Engeland en Duitsland, waarvan de valuta meer gedevalueerd is dan de Belgische franc, ondanks het feit, dat de Belgen in Nederland geen invoerrecht behoeven te betalen.

De mogelijkheid bestaat dan ook, dat de trekkingsrechten, die België aan andere landen heeft gegeven, zo zij tenminste niet op grond van de devaluaties worden herzien, niet volledig zullen worden benut. In ieder geval lijkt een verdere devaluatie van de Belgische franc onvermijdelijk. Of deze verder zal moeten gaan dan in totaal 30 pCt t.o.v. de dollar (de devaluatie van September medegerekend), is niet zeker, ook al was het kostenpeil in België vóór de devaluaties belangrijk hoger dan in landen als Engeland en Nederland, die hun munt met 30 pCt hebben gedevalueerd. Het is nl. niet uitgesloten, dat in Engeland en Nederland met hun nog overspannen conjunctuursituatie, de lonen en prijzen sterker zullen stijgen dan in België het geval zal zijn bij een verdere devaluatie op een tijdstip, waarop de reeds niet onaanzienlijke werkloosheid door moeilijkheden in de export e.d. nog verder is toegenomen.

De positie van de Zwitserse franc.

Wat de positie van de Zwitserse franc betreft kunnen we verder kort zijn. De Zwitserse betalingsbalans heeft het laatste decennium vooral geprofiteerd van het feit, dat Zwitserland buiten de oorlog is gebleven en de productie er onmiddellijk na de oorlog op volle toeren kon gaan draaien en in belangrijke mate voor de export kon gaan werken.

Voor de metaalverwerkende, de chemische en de pharmaceutische industrie hebben hierdoor hun exporten sterk zien stijgen. Verder is de goud- en deviezenpositie verbeterd tengevolge van de vluchtkapitalen, die tijdens en na de oorlog in Zwitserland met zijn sterke valuta onderdak hebben gevonden.

Ook de voorsprong van Zwitserland op de rest van West-Europa en in nauw verband hiermede de gunstige positie van de Zwitserse goederen- en dienstenbalans na de oorlog is uiteraard slechts van tijdelijke aard. Met de afnemende van de schaarste elders in Europa zal ook deze positie achteruitgaan. Ook hier zal in een nabije toekomst het kostenpeil weer bepalend zijn voor de betalingsbalans. Het kostenpeil in Zwitserland lag, voor zover men dat uit de prijs- en loonindices en uit de ervaring mag afleiden, t.o.v. de rest van Europa waarschijnlijk eerder de hoge dan aan de lage kant. In ieder geval echter lag het niet zó laag, dat na de elders in West-Europa plaatsgevonden hebbende devaluaties de Zwitsers op de internationale markten geen ernstige moeilijkheden met hun export zullen ondervinden, welke moeilijkheden zullen toenemen, naarmate aan de schaarste in West-Europa een einde komt. Uiteindelijk zal een devaluatie van de Zwitserse franc m.i. onvermijdelijk zijn. Omdat

de lonen in Zwitserland wellicht minder op een devaluatie in de toekomst zullen reageren dan na de recente devaluaties in landen als Engeland en Nederland het geval zal zijn, bestaat echter de mogelijkheid, dat de depreciatie van de Zwitserse franc beneden de 30 pCt zal kunnen blijven.

Uit de rede, waarin de Zwitserse bondspresident Nobs op 27 September jl. in het Zwitserse parlement het besluit om de franc niet te depreciëren heeft verdedigd, blijkt, dat men zich in Zwitserland bewust is, dat de export- en de vreemdelingenindustrie op moeilijkheden zullen stuiten. Het bij die gelegenheid gebruikte argument, dat ongeveer 50 pCt van de export naar landen gaat, die niet hebben gedevalueerd, lijkt niet sterk. Ook op deze markten zal Zwitserland immers een scherpere concurrentie ondervinden van de landen die wel gedevalueerd hebben.

Merkwaardig is verder het in genoemde rede gebruikte argument, dat het betalingsverkeer van Zwitserland met bijna alle landen, welke hebben gedevalueerd, bilateraal is gebonden, zodat deze landen de opbrengst van hun uitvoer naar Zwitserland slechts kunnen besteden voor de aankoop van Zwitserse goederen. Hieruit blijkt, dat men er in Zwitserland ernstig over denkt de franc op dezelfde wijze te verdedigen als Engeland in de afgelopen jaren het zwakke pond sterling heeft verdedigd. Het opvallende hierbij is, dat men Engeland in de landen met harde valuta, ook in Zwitserland, deze wijze van verdediging steeds heeft verweten. Engeland zou slechts het kunstmatig hoge peil van het pond hebben dienen te verlagen, aldus deze verwijten, om het starre bilaterale te verlaten en daardoor een belangrijke stap in de richting van een multilateralisering van het handels- en betalingsverkeer te doen. Het kan verkeren! Vormt een en ander echter niet het bewijs, dat de autoriteiten in Zwitserland met een ernstige verzwakking van de positie van de franc rekening houden en ook, dat op wat langere termijn gezien, een devaluatie van de Zwitserse franc in het belang van een multilateraal inter-Europees betalingsverkeer is?

Ook de mening, dat de goud- en deviezenpositie van Zwitserland zó sterk is, dat een devaluatie ongegrond is, lijkt niet overtuigend. Wel behoeft, dank zij de grote goud- en deviezenvoorraad een slechter worden van de handels- en dienstenbalans de positie van de franc niet op korte termijn in gevaar te brengen, maar de ongunstige invloed van een dergelijke verslechtering op de werkgelegenheid wordt er uiteraard niet door voorkomen. Bovendien is de grote goud- en deviezenvoorraad voor een belangrijk deel het gevolg van de aanwezigheid van buitenlands vluchtkapitaal, dat bij handhaving van een te hoge pariteit van de franc Zwitserland wel op grote schaal zal verlaten.

Conclusie.

De eigenlijke reden van het besluit de Zwitserse franc op het oude peil te handhaven (alsmede van de beslissing tot een slechts geringe devaluatie van de Belgische franc) is te vinden in de reeds meermalen genoemde rede van de bondspresident Nobs, waar hij de hier volgende opvatting verkondigt: de huidige situatie verschilt principieel van die der devaluatie in de jaren 1930, toen de Zwitserse franc met 30 pCt werd gedevalueerd. Toen moest Zwitserland meedoen, omdat zijn valuta in wanverhouding tot de overige devaluaties was. Het doel van de thans doorgevoerde devaluatie is echter intengendeel te beëindigen van een sinds het einde van de oorlog bestaande wanverhouding.

Men verliest hierbij echter uit het oog, dat deze laatste wanverhouding slechts van tijdelijke aard is en dat zij — behalve t.a.v. de Verenigde Staten, waar het kostenpeil inderdaad belangrijk lager lag dan in West-Europa — bij de afnemende van de schaarste geleidelijk vanzelf zou

zijn verdwenen. Men gelooft in Zwitserland, zowel als in België, daarentegen, dat de sterke positie van de valuta het meer duurzame gevolg van een verstandige economische politiek is. Op grond van deze overtuiging heeft men in beide landen met de recente devaluaties niet, resp. slechts in geringe mate, meegedaan.

Indien de devaluaties in de betrokken landen niet volledig of in hoge mate worden geneutraliseerd door een stijging van het loon- en prijspeil — hetgeen zeer waarschijnlijk is — dan zal m.i. de ontwikkeling in de naaste toekomst de onjuistheid van de zojuist uiteengezette Belgische en Zwitserse opvatting en de noodzaak van een devaluatie van de Belgische en Zwitserse franc bewijzen. De op korte termijn te verwachten stroom van klachten uit de toeristenindustrie, de exportindustrie en de tegen import concurrerende industrie zal de te verwachten ongunstige ontwikkeling op het gebied van de betalingsbalans en de werkgelegenheid inluiden. Men dient zich derhalve te verzoenen met de gedachte, dat, nu de herziening van de Europese valutapariteiten niet als sluitstuk, maar nog *gedurende* de periode van herstel en schaarste op grond van tijdelijke verhoudingen heeft plaatsgevonden, in de toekomst verdere herzieningen onvermijdelijk zijn.

Eindhoven.

Dr H. W. J. A. VREDEGOOR.

DE BUITENLANDSE HANDEL VAN EUROPA; DE OORZAAK DER MOEILIKHEDEN ¹⁾.

De handel, zowel tussen de Europese landen onderling als tussen Europa en de rest van de wereld, heeft zich tot dusverre in onbevredigende mate ontwikkeld ²⁾. De oorzaken dezer trage ontwikkeling wil ik in het volgende nader aan een beschouwing onderwerpen.

De toestand, waarin de meeste Europese landen zich aan het eind van de oorlog bevonden, dwong tot een voortzetting van de gedurende de oorlog ontstane controles op het economisch leven. Sociale rechtvaardigheid maakte het ongewenst, dat de abnormale schaarsteverhoudingen via een vrij prijsmechanisme de verdeling zouden bepalen. Het prijsmechanisme werd, althans gedeeltelijk, als instrument ter equatie van binnenlandse vraag en aanbod buiten werking gesteld.

De vooroorlogse functie van de wisselkoers was om de verschillende nationale prijsniveaux te integreren en daardoor een apparaat te scheppen, dat de equatie van de internationale vraag en het aanbod tot stand brengt. Het is begrijpelijk, dat, toen de verschillende nationale economieën na de oorlog weer in internationaal verband werden ingeschakeld, men evenmin deze functie terstond heeft willen of kunnen herstellen. Ook internationaal was het ongewenst abnormale schaarste op de „prijzen” te doen inwerken. De wisselkoersen, welke min of meer willekeurig werden vastgesteld, hadden derhalve geen directe relatie met de economische waarde der verschillende valuta's.

In mijn vorige artikel heb ik aangetoond, dat de ontwikkeling van de Europese handel op drie punten onbevredigend is: de handel tussen Oost- en West-Europa, de handel tussen de West-europese en andere O.E.E.C.-landen onderling, en de handel van Europa met de rest van de wereld. Laten we de Oost-West-handel hier thans buiten beschouwing — het lage niveau hiervan is in belangrijke mate het gevolg van de politieke omstandigheden — dan kunnen we zeggen, dat de oorzaken van de moeilijkheden in de beide andere handelsstromen in belangrijke

mate moeten worden gezocht in het ontbreken van een geïntegreerd prijzensysteem, dus in het kunstmatige stelsel van wisselkoersen.

De inter-Europese handel.

De vooroorlogse goederenruil was gebaseerd op multilateraliteit. Na de oorlog ontwikkelde de handel zich voornamelijk in bilaterale zin. Dit dwong de landen om hun invoer en uitvoer met iedere handelspartner afzonderlijk in evenwicht te brengen, ook daar, waar van nature geen evenwicht bestaat. Het ligt voor de hand, dat hierdoor de internationale handel sterk wordt belemmerd. Dat grotere multilateraliteit wenselijk is, wordt weinig in twijfel getrokken.

Het systeem, waardoor vóór de oorlog multilateraal handelsverkeer mogelijk werd gemaakt, was de convertibiliteit der verschillende geldsoorten. Een herstel dezer convertibiliteit zou op zichzelf ook nu de handel in multilaterale zin doen ontwikkelen, maar tegen de onbeperkte inwisselbaarheid der verschillende valuta's wordt door vele landen bezwaar gemaakt. Zolang de wisselkoersen kunstmatige rekongrootheden zijn, welke onvoldoende verband houden met de economische waarde der betrokken valuta's, zal geen land willen accepteren, dat zijn vorderingen op land A automatisch worden omgezet in vorderingen op land B, waarbij deze kunstmatige wisselkoers als omrekeningsfactor dient. De consequentie van een dergelijk systeem zou bovendien zijn, dat de verschillende debet- en creditsaldi, nu verspreid over een groot aantal landen, zich zouden concentreren tussen de overall-crediteur- en overall-debiteurlanden. Een aantal landen heeft bijv. belangrijke schulden aan België en belangrijke vorderingen op Frankrijk. Bij volledige inter-Europese convertibiliteit, of, wat in wezen op hetzelfde neerkomt, een volledig automatisch compensatie-systeem, zou België voor een groot gedeelte of geheel worden betaald met Franse francs ³⁾. Een en ander bleek tot dusverre onaanvaardbaar.

Op de oplossingen, welke men heeft gezocht om zonder de nadelen aan convertibiliteit verbonden toch te komen tot grotere multilateraliteit, zal ik hier niet diep ingaan. Een compensatiesysteem, waar veel over onderhandeld is, heeft slechts op zeer beperkte schaal toepassing gevonden; het systeem van de trekkingsrechten gekoppeld aan voorwaardelijke Marshall-hulp, verschaft meer gelegenheid tot multilateralisatie van de handel, doch had de nadelen, dat het was gebaseerd op van tevoren geschatte debiteursaldi en dat de trekkingsrechten niet overdraagbaar waren. Aan de andere kant zou volledige overdraagbaarheid der trekkingsrechten weer soortgelijke bezwaren met zich brengen als volledige convertibiliteit en was uit dien hoofde onaanvaardbaar. Het nieuwe betalingsaccoord, waarbij de trekkingsrechten gedeeltelijk overdraagbaar zijn en waarin speciale bepalingen zijn opgenomen voor het „moeilijke punt” in het inter-Europese handels- en betalingsverkeer: België, verschaft ongetwijfeld nieuwe mogelijkheden, maar de omvang van de verbetering van de inter-Europese handel valt nog moeilijk te voorspellen. Voor een uitvoerige behandeling dezer punten zij echter verwezen naar het artikel van Prof. Keesing, onlangs in dit blad gepubliceerd ⁴⁾.

De handel tussen Europa en de rest van de wereld.

Zoals bleek uit de gegevens, geciteerd in mijn vorig artikel, heeft de handel tussen Europa en de rest van de wereld weliswaar zijn vooroorlogse niveau reeds overschreden, doch de aanpassing aan de structurele wijzigingen — verlies aan inkomsten uit buitenlands bezit en veranderde ruilvoorwaarden — heeft nog in onvoldoende mate plaatsgevonden. Een aanpassing kan alleen worden verkregen als Europa bereid is de omvang van zijn consumptie t.o.v. zijn productie te verlagen vergeleken bij

³⁾ Zie: „Economic Survey of Europe in 1948”, blz. 143.

⁴⁾ Zie: „De moeilijkheden van het inter-Europese betalingsverkeer” door Prof. Dr F.A.G. Keesing in „E.-S.B.” van 20 Juli 1949.

¹⁾ Als medewerker van het secretariaat der Economische Commissie voor Europa der Verenigde Naties te Genève, stel ik er prijs op te verklaren, dat het hier volgende artikel mijn persoonlijke visie weergeeft en dus geheel voor mijn verantwoordelijkheid blijft.

²⁾ Zie: „De inter-Europese handel” in „E.-S.B.” van 7 September 1949.

vóór de oorlog. In een economie met een „vrij” prijzenstelsel betekent dit, dat een zodanige aanpassing van prijsniveaus en/of wisselkoersen dient plaats te vinden, dat de binnenlandse consumptie en productie zo op elkaar worden afgesteld, dat het noodzakelijke saldo op de handels- (en betalings-) balans wordt verkregen. Een soortgelijke toestand zou bij een gemanipuleerd prijzenstelsel eveneens kunnen worden verkregen door een effectieve controle van consumptie, productie en in- en uitvoer.

De situatie vóór de algemene Europese devaluatie was zodanig, dat de nodige aanpassing in de handel met andere werelddelen, met name het dollargebied, niet werd verkregen. Gedeeltelijk is hiervoor ongetwijfeld het niet op gang komen van de inter-Europese handel mede aansprakelijk. Het overheersende bilaterale karakter van deze handel maakte compensatie van buiten-Europese schulden met Europese vorderingen zeer moeilijk. Maar het is daarenboven ongetwijfeld waar, dat Europa zich in onvoldoende mate met een bewuste verlaging van zijn welvaart aan de armoedstoestand, tengevolge van het wegvallen van inkomsten uit buitenlands bezit, heeft aangepast.

Is devaluatie het redmiddel uit de nood?

Twee factoren werden in het bovenstaande aangevoerd als diepere oorzaken van de onbevredigende ontwikkeling van de Europese handel: wisselkoersen, welke losgemaakt zijn van de economische waarden der betrokken valuta's, en prijzenstelsels welke onvoldoende op een gewijzigde structuur reageren. Zij kunnen worden samengevat onder: desintegratie der prijzensystemen, waarbij dat door geleide ingrijpen de functie van een geïntegreerd prijsmechanisme voldoende wordt overgenomen.

Een dergelijke situatie veroorzaakt spanningen, die te eniger tijd op een radicale wijze dienen te worden opgelost. Europa heeft daartoe een vrijwel algemene devaluatie zijner valuta gekozen. Er doen zich twee vragen voor: is devaluatie het meest geschikt middel en is het tijdstip opportuun gekozen?

We willen bij het beantwoorden dezer vragen uitgaan van de veronderstelling, dat West-Europa de oude functie van prijzen en wisselkoersen als regulator van vraag en aanbod te eniger tijd, en onder zekere controle ongetwijfeld, zal willen herstellen. Zonder een standpunt pro of contra te willen innemen, lijkt mij deze veronderstelling het meest reëel.

Onder een stelsel van vrije prijzen kan men in theorie de wisselkoers op ieder gewenst niveau vaststellen. De binnenlandse prijs- en inkomensniveaus zullen zich dan, eveneens zuiver theoretisch geredeneerd, zodanig hierop aanpassen, dat een nationaal en internationaal economisch evenwicht wordt verkregen. De ondervinding met de Gouden Standaard in de dertiger jaren heeft ons echter laten zien, dat de starheid van verschillende kosten en prijzen de werking van een dergelijk automatisme ernstig belemmert. In een tijd, waarin, zoals te verwachten is, zekere economische controles gehandhaafd zullen blijven, is dit nog eens te meer het geval. Gegeven omstandigheden lijken het noodzakelijk, dat men, zonder tot het andere uiterste: volkomen vrije wisselkoersen, over te gaan, bereid moet zijn om door zekere wisselkoerscorrecties de aanpassing op zekere structuurwijzigingen tot stand te brengen.

Men dient echter te bedenken, dat devaluatie op zichzelf geen middel is tegen alle kwalen: Europa moet relatief meer uitvoeren en minder invoeren dan bij de oude prijzen en wisselkoersen en de bestaande binnenlandse „propensities” het geval is. Hoezeer, en zelfs of, de devaluatie een verhoogde stroom van dollars naar Europa zal doen onstaan, hangt af van de elasticiteit van de vraag naar Europese exportproducten, de elasticiteit van de Europese vraag naar goederen uit de dollar-

area, de dollarimportquote van Europese exportgoederen en vele andere factoren. Een bepaalde constellatie of zeer elasticiteiten kan de aanpassing gemakkelijker of moeilijker maken, maar waar het uiteindelijk om gaat is, dat de Europese landen bereid moeten zijn om of door zekere prijsverhogingen of op welke andere wijze dan ook hun consumptie ten opzichte van hun productie te beperken. Als de devaluatie daartoe kan bijdragen, en als bovendien de herverdeling van de inter-Europese wisselkoersverhoudingen een herstel van de multilaterale handel wordt bevorderd, dan; maar ook dan alleen, zal de devaluatie haar volle effect hebben.

Ten slotte de vraag: was devaluatie nu reeds wenselijk? Ongetwijfeld zijn vele tijdelijke verstoringen in de Europese economie thans nog niet volledig hersteld. In vele landen is de arbeidsproductiviteit nog laag, waardoor de arbeidskosten ongunstig worden beïnvloed, en zo zouden er meerdere factoren te noemen zijn. Het aanbrengen van fundamentele aanpassingen op dergelijke tijdelijke verstoringen is gevaarlijk. Ook echter binnenslands is het opgeven van bepaalde prijsbeheersingsmaatregelen en het vrijgeven van gerantsoeneerde goederen veelal een waagstuk. In de economische politiek moet men zekere risico's durven nemen. Theoretisch zou Engeland wellicht dollarverlies en goudafvloeiing hebben kunnen verhinderen zonder devaluatie, door zijn import drastisch te beperken. Ook dit zou een aanpassing hebben gegeven, op een laag niveau der productie en dientengevolge waarschijnlijk een belangrijke werkloosheid. Wil men dat niet accepteren en kan men zich verder dollar- en goudverlies niet permitteren, dan lijkt mij de gevolgde politiek van devaluatie, en wel op dit moment, de enig mogelijke.

Ik wil hier niet ingaan op de gemotiveerdheid van het door Engeland gekozen devaluatiepercentage. Het vraagstuk met hoeveel men moet devalueren om op een nuttig effect te mogen hopen is zeer gecompliceerd. Kennis der verschillende binnen- en buitenlandse vraagelasticiteiten zou noodzakelijk zijn en deze zijn uitermate moeilijk te benaderen. Zij zijn van een onnoemelijk aantal factoren afhankelijk, onder andere de grootte van het geografische gebied dat devalueert en van het gebied dat zijn pariteit handhaaft. Over de meeste dezer factoren verkeert men in het onzekere.

In zekere zin was de toestand voor de landen, die hadden te beslissen of zij Engeland zouden volgen, gemakkelijker. Het algemene niveau der devaluatie lag vast, het ging slechts om het iets meer of iets minder.

Al met al lijkt het mij niet waarschijnlijk, dat de keuze van het percentage op grond van uitvoerige berekeningen is vastgesteld of vastgesteld kon worden. Of het percentage juist is gekozen zal moeten blijken. Veel zal ook afhangen van de soepelheid, waarmee men de noodzakelijke binnenlandse aanpassingen zal aanbrengen.

Genève, 23 September 1949.

M. A. JANSSEN.

STATISTISCHE ETHICA.

Wanneer de overheidsambtenaar of de bedrijfsman, de politicus of de econoom zich van feitelijke toestanden op de hoogte moet stellen, vaak om belangrijke beslissingen te nemen, zal hij zich eerst gerust en verantwoord gevoelen wanneer hij zich heeft gebaseerd op zorgvuldig voor dat doel samengestelde statistieken. Wanneer hij zelf geen beroepsstatisticus is, zal hij in de regel het hem ter beschikking staande cijfermateriaal vertrouwen. Zelfs een zekere aanbidding van statistieken valt de laatste tijd hier en daar te constateren. Wat „de statistiek” zegt, is goed en waar.

Op de statisticus rust derhalve de plicht dit alles waar te maken. Wat hij aflevert, moet goed en juist zijn; dit eist zijn beroepsgeweten en zijn goede naam.

Hieruit volgt een aantal dure plichten. De statisticus moet:

- a) precies zeggen waarover hij het heeft;
- b) precies aangeven wat zijn cijfermateriaal betekent en wat het waard is.

Beide punten achten wij van dermate groot belang, dat wij ze met een voorbeeld iets nader zullen toelichten. Wanneer men aan de statistiek de uitspraak ontleent, dat het totaal aantal woningen in Nederland op 31 December 1930 1.885.567 bedroeg en op 31 Mei 1947 2.073.530 en dat het aantal woningen tussen de genoemde data dus met 187.963 is toegenomen, maakt men een statistische fout. Het begrip woning was bij beide woningtellingen n.l. geheel verschillend gedefinieerd en de cijfers zijn dus niet vergelijkbaar. Met name behoren de zgn. „andere bewoonde ruimten” in 1930 wel en in 1947 niet tot de woningen.

Wij achten het noodzakelijk hier op het onderwerp van de definitie in de statistiek te wijzen, daar hiermede veelal met een zeker gemak wordt omgegaan. Begrippen als grondstoffen, invoer, productie, consumptie, besparingen, investeringen, Overheid, voorraad, moeten eerst worden gedefinieerd en omschreven, al eer men er statistische uitspraken over doet. Pogingen tot unificatie worden, vooral op internationaal niveau, ingesteld. Zo heeft het Statistical Office van de United Nations een uniforme definitie en berekeningswijze van het nationaal inkomen voorgesteld, welke door de meeste landen thans wordt gevolgd. Spreekt men over „het nationaal inkomen”, dan is het begrip nu dus vastgelegd (tenzij anders is vermeld) en kan men in de U.N.-publicatie nalezen wat de nauwkeurige betekenis van het cijfer is.

Naast de definitie eist het vraagstuk van de *classificatie* de aandacht. Hoe deelt men de goederen, de bedrijven, de transacties enz. in? Welke bedrijven behoren tot de landbouw en welke tot de industrie (bijv. hoe te handelen met zuivelfabrieken)? Waar ligt de grens tussen grondstoffen en fabriekaten, tussen producenten- en consumentengoederen, tussen geschoolde en ongeschoolde arbeiders, tussen duurzame en niet-duurzame consumentengoederen? Deze vragen zijn tot in het oneindige uit te breiden.

Ook op dit gebied begint eenheid in de gebruikte begrippen te komen. Het Statistical Office heeft een bedrijfsclassificatie opgesteld, de „International Standard Industrial Classification of all Economic Activities”, welke langzamerhand in steeds meer landen wordt gevolgd; voor de statistieken van de internationale handel is een uniforme internationale goederenclassificatie in voorbereiding.

De tweede door ons genoemde plicht van de statisticus is nog belangrijker dan de eerste. Zal de gebruiker in vele gevallen zelf vragen naar de toegepaste definities en omschrijvingen, wat de betrouwbaarheid van de cijfers aangaat, is hij geheel aangewezen op wat hem wordt voorgezet. Hoe het is berekend, of het voor 100 pCt nauwkeurig is of deels op schattingen of zelfs op fouten berust, zijn problemen waar hij niet diep op kan of wil ingaan.

En hier gaat de statistische ethica een rol spelen¹⁾. De statisticus wordt van alle zijden gevraagd nieuwe cijfers en berekeningen te produceren, welke in de regel deels schattingen bevatten. Moet hij deze leveren en hoever mag hij hiermede gaan? Niemand zal betwisten, dat statistische cijfers nu eenmaal nooit voor 100 pCt nauwkeurig zullen zijn, maar moet men minstens een nauwkeurigheid van 99,9, van 99, van 95, 90 of 80 pCt eisen? Dit varieert van statistiek tot statistiek en naar het doel waarvoor de cijfers worden gebruikt. En hoe, indien de „fout” nog groter kan zijn? Mag men „schatten”, dat het nationaal inkomen circa 11 milliard gulden draagt, als later beschikbaar komend cijfermateriaal uitwijst, dat het 9 milliard was? Is het verantwoord, op grond

van zwakke gegevens te zeggen, dat het prijsniveau van in Nederland ingevoerde goederen thans 3 maal zo hoog is als in 1938, als later kan worden bewezen, dat het ca 4 maal zo hoog is?

Deze en vele andere zijn gewetensvragen, die de conscientieuze statisticus voortdurend kwellen. Het antwoord hangt veelal af van het temperament van de berekenaar; de Zweden staan bijvoorbeeld als voorzichtig bekend, de Noren, de Engels en Amerikanen hebben meer „moed”.

In Nederland kan het Centraal Bureau voor de Statistiek tot de „voorzichtigen” worden gerekend; de prijs hiervoor is echter, dat dit Bureau soms moet weigeren een cijfer te geven, omdat het te onzeker is, terwijl andere instellingen — meestal van een meer politiek karakter — het wel aandurven.

Men zal zeggen: beter een ruw cijfer dan geen cijfer. Als er beslissingen moeten worden genomen, is het beter dat dit geschiedt op grond van ruw en onvolledig cijfermateriaal, dan zonder cijfers. Inderdaad; maar zelfs indien de statisticus in staat zou zijn de mogelijke foutmarge aan te geven (dus: met grote waarschijnlijkheid niet meer fout dan 2 pCt, 10 pCt, 20 pCt etc.), blijft het gevaar, dat men toch te grote waarde aan het ruwe cijfer hecht.

Keynes moet aan deze soort statistieken gedacht hebben toen hij zei, dat, wanneer de cijfers niet overeenstemden met zijn gevoelens, hij aan de laatste de voorkeur gaf. Wij kunnen hem geen ongelijk geven.

Een oplossing, welke in Eire toepassing heeft gevonden, is, bij de cijfers de „kwaliteit” of „betrouwbaarheid” aan te geven met de letters A, B, C en D, welke derhalve verschillende graden van „nauwkeurigheid” aanduiden. In Zweden vermeldt men alternatieve mogelijkheden, welke dus de onzekerheidsmarge laten zien. Deze methode is ook in Nederland toegepast t.a.v. het cijfer voor het nationaal inkomen in de eerste publicatie daarover²⁾. De berekening geschiedde volgens twee methoden, welke ook verschillende uitkomsten opleverden. Het „juiste” cijfer lag dus ergens tussen de twee schattingen in (zie de linker grafiek op blz. 795). Toen later nauwkeuriger cijfermateriaal beschikbaar kwam, werden de berekeningen herzien³⁾, tengevolge waarvan de resultaten van beide methoden veel dichter bij elkaar kwamen te liggen (zie rechter grafiek). De marge was nu zo klein geworden, dat het C.B.S. het aandurfde één cijfer voor het nationaal inkomen te geven, n.l. het gemiddelde tussen de twee berekeningen. De afwijkingen werden toegeschreven aan „statistische verschillen”; deze bedroegen gemiddeld niet meer dan 0,7 pCt, de maximale afwijking was 1,8 pCt.

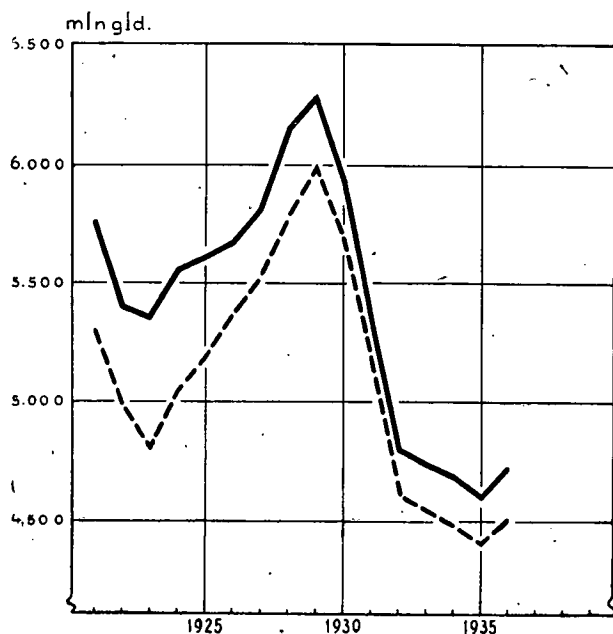
Het probleem van het scherp definiëren der begrippen en van het al of niet verantwoord zijn van het geven van een statistisch cijfer is actueel geworden door de ontwikkeling van de Nationale Boekhouding. Deze streeft n.l. naar een *volledig* inbeeld brengen van de economische toestand en van de veranderingen daarin, door middel van de Nationale Vermogensbalans resp. de Nationale Jaarrekeningen. Nu is de groei van de statistiek steeds in sterke mate bepaald geworden door actuele incidentele behoeften aan informatie over bepaalde onderwerpen. Toen het „totaalbeeld” moest worden ontworpen, waren er dus, zowel definitoirisch als statistisch, „duidelijke” en „onduidelijke” gedeelten; waar geen statistieken beschikbaar waren, moesten toch definities en cijfers worden gegeven. Dikwijls kon de orde van grootte wel worden benaderd, maar foutenmarges van 10 of 20 pCt bleven binnen een bepaalde definitie mogelijk. Vele statistici namen deze onnauwkeurigheden op de koop toe — ze werden natuurlijk wel in de begeleidende teksten ver-

¹⁾ Deze term werd, voor zover ons bekend, het eerst gebruikt door Dr E. Lundberg, Konjunkturinstitutet, Stockholm, op de meeting van de International Association for Research in Income and Wealth te Cambridge in Augustus 1949.

²⁾ „Enkele berekeningen over het nationale inkomen van Nederland”, Centraal Bureau voor de Statistiek, 's-Gravenhage 1939.
³⁾ „Het nationale inkomen van Nederland 1921-1939”. Centraal Bureau voor de Statistiek, Utrecht 1948.

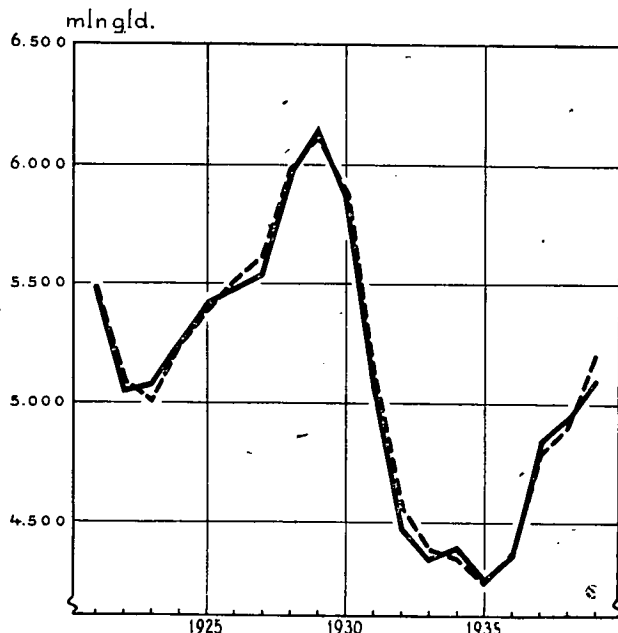
Het nationaal inkomen van Nederland.

Volgens het C.B.S. in 1939.

— Berekend uit de statistiek der inkomstenbelasting.
 - - - Berekend uit de netto-productie.

Volgens het C.B.S. in 1948.

— Berekend uit de statistiek der inkomstenbelasting.
 - - - Berekend uit de netto-productie.

meld — terwille van de grote voordelen, verbonden aan de Nationale Jaarrekeningen ⁴⁾.

Het is echter een bekend feit, dat de gebruikers van statistieken in de regel de toegevoegde tekst niet of onvoldoende lezen en alleen aan de cijfers aandacht schenken, welke ieder dan op zijn wijze interpreteert.

In dit licht bezien, moet de vraag worden gesteld, of het geven van cijfers met onnauwkeurigheidsmarges en onvoldoende definitie al of niet verantwoord is. Een enkel voorbeeld van deze onnauwkeurigheid geven wij nog ter illustratie: de winsten van het bedrijfsleven kunnen wegens de grote achterstand bij de belastingdienst niet rechtstreeks op korte termijn worden bepaald. Daar het van zeer groot belang is, dat hierover toch iets bekend is, wordt een andere methode toegepast in de Nationale Jaarrekeningen. Daar vindt men de winsten, incl. ondernemersinkomens, dividenden en interest, als het verschil tussen de toegevoegde waarde enerzijds en de lonen en salarissen, sociale lasten, afschrijvingen en onkosten etc. anderzijds. Al deze grootheden zijn vrij nauwkeurig bekend, maar in het aldus berekende winstcijfer zijn de statistische afwijkingen en onzekerheden van deze cijfers gecumuleerd, zodat de onzekerheid daargroter (5 à 10 pCt) is. Niettemin is het nodig een dergelijk cijfer, hoe ruw het ook zij, te geven, hetgeen met het nodige voorbehoud dan ook geschiedt.

Er zijn echter aan deze situatie gevaren verbonden. Deze werden duidelijk uiteengezet door Dr E. Lundberg op de reeds vermelde onlangs gehouden meeting van de International Association for Research in Income and Wealth. Wij geven het volgend citaat uit zijn Memorandum:

„I don't think that the actual demand for statistical results of a more refined nature, should be sufficient reason to do „impossible” statistical operations”.

„The range of uncertainty should be illustrated by means of alternative assumptions. Such a cautious attitude — if generally accepted — would mean that the national accounts in a number of countries would look much more complicated and therefore would be less popular than now. The eventual loss in popularity may

⁴⁾ Wij hebben deze in dit tijdschrift reeds eerder uiteengezet (zie: „E.-S.B.” van 27 April 1949).

be a gain for scientific research. I think there is now going on a dangerous kind of *statistical demoralization process*, where one „courageous” statistical calculation breeds new still more „courageous” methods”.

„By setting up a national budget (including investment plans, export and import plans a.s.o.) the modesty of the attitude to the unknown future and to the use of bad statistics has disappeared”.

Wij menen, dat Lundberg wel wat ver gaat in zijn negatieve houding, doch dat er een niet te verwaarlozen kern van waarheid ligt in zijn standpunt. Hij noemt een aantal zeer „moedige” statistische berekeningen, o.a. in de „Economic Survey of Europe in 1948”, uitgegeven door de Economic Commission for Europe, welke inderdaad eerder misleiden dan voorlichten en beter niet hadden kunnen worden gemaakt. Een enkel voorbeeld: in deze publicatie kan men een berekening aantreffen van verhoudingsgetallen tussen de productie in de Verenigde Staten en in Europa. Het aanwezige statistische materiaal laat een dergelijke vergelijking echter niet toe en deze kan alleen zijn gemaakt met behulp van een aantal ruwe benaderingen. In de begeleidende tekst leest men hier echter niets over. Een ander voorbeeld zijn de Britse zgn. „National Income White Papers”. Ook hier schuilen veel veronderstellingen en benaderingen in het cijfermateriaal, hetwelk echter in de tekst als 100 pCt zeker wordt gepresenteerd. In de Amerikaanse statistische lectuur zijn dergelijke voorbeelden bij dozijnen te noemen.

Men zal vragen, welke handelwijze de beste is. O.i. kan het antwoord alleen luiden: geef zoveel mogelijk cijfermateriaal, maar verzuum nooit de kwaliteit van deze cijfers aan te geven; niet in de tekst enkele bladzijden verder of terug, maar onmiddellijk achter het cijfer. De vermelding van „kwaliteitsgraden” door middel van letters — zoals we zagen geschiedt dit o.a. in Eire — lijkt ons zeer geschikt, bijv.:

- A voor „minder dan 2 pCt fout”
- B voor „wellicht 2 tot 5 pCt fout”
- C voor „wellicht 5 tot 10 pCt fout”
- D voor „wellicht 10 tot 20 pCt fout”
- E voor „wellicht 20 tot 50 pCt fout”

Men kan zich afvragen, of deze laatste aanduiding nog

zin heeft. Wij menen van wel, we hebben althans in onze statistische praktijk veel voorbeelden gezien, waar de toevoeging „E” op haar plaats geweest zou zijn, maar waar ze ontbrak.

Niemand kan deze letters over het hoofd zien en de kans op verkeerde interpretatie van cijfers wordt aldus sterk gereduceerd. Gezien de omstandigheden, is het o.i. de beste methode van „statistische ethica”.

Dit alles heeft voorts alleen zin, wanneer men ook mededeelt waarvan de cijfers 2 pCt, 5 pCt enz. kunnen afwijken, m.a.w. wanneer de begrippen zodanig worden gedefinieerd, dat over hun inhoud geen twijfel bestaat. Beter is nog, dat men zelf geen definities opstelt, maar zich houdt aan die, welke worden gebruikt door de algemene statistische instituten, zoals in Nederland het Centraal Bureau voor de Statistiek, dat in zijn publicaties steeds precies aangeeft op welke begrippen zijn cijfers betrekking hebben. Eenheid van definitie en classificatie in Nederland, en a fortiori internationaal, is zeker even belangrijk als het geven van de definities zelf.

Eerst als ieder, die zich van statistieken bedient om zijn standpunt uiteen te zetten en te ondersteunen, zich ook aan deze regels van „statistische ethica” houdt, krijgen de statistieken hun waarde terug: wegwijzers te zijn in de doolhof van ons maatschappelijk leven.

's-Gravenhage.

Dr H. RIJKEN VAN OLST.

MIDDENSTANDSPROBLEMEN IN BELGIË¹⁾

De numerieke belangrijkheid van de kleine en middelgrote handels- en industriële ondernemingen in België blijkt zeer duidelijk uit de volgende gegevens: volgens de bedrijfstelling van 27 Februari 1937 hadden 222.000 van de 248.000 industriële ondernemingen minder dan 10 betaalde werknemers in dienst (d.i. 94,73 pCt van het totaal); 164.575 van deze 222.000 hadden geen enkele betaalde werknemer in dienst (d.i. 75 pCt van het totale aantal industriële ondernemingen). In de handelssector hadden volgens de telling 430.921 ondernemingen van het totaal aantal van 434.094, minder dan 10 werknemers in dienst en daarvan hadden 396.921 ondernemingen geen enkele werknemer. De resultaten van de telling van 31 December 1947, waaraan nog steeds wordt gewerkt, zullen nu eerstdaags bekend worden gemaakt; dan zal blijken, of de verhoudingen gedurende die tienjarige periode zich belangrijk hebben gewijzigd.

Uit andere gegevens, verschaft door de Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid, waarbij alle industriële en handelsondernemingen, die ten minste één werknemer in dienst hebben, zich moeten inschrijven, mag worden afgeleid, dat de kleine en middelgrote ondernemingen hun positie hebben gehandhaafd.

Op 30 Juni 1948 hadden 92.656 van de 132.048 werkgevers, werkzaam in de handels- en industriële sector, minder dan 5 werknemers in dienst (70,17 pCt), 27.571 hadden 5 tot 19 werknemers in dienst (20,87 pCt) en 7.001 20 à 49 werknemers (5,31 pCt). Van het totaal aantal ondernemers, dat werknemers in dienst heeft, heeft 96,35 pCt minder dan vijftig mensen.

Deze cijfers zijn belangwekkend omdat ze aantonen, dat België een land met kleine en middelmatige ondernemingen is.

Dit feit vaststellen, is echter niet voldoende. Men moet zich afvragen wat de eigenlijke economische functie is van deze kleine ondernemingen en of zij deze naar behoren vervullen. Op de eerste vraag kan men onmiddellijk antwoorden, dat zelfs in onze tijd van economische en financiële concentratie de kleine en middelgrote ondernemingen een bijzondere economische taak hebben, die hen van de

grote onderneming onderscheidt en ze vaak zelfs complementair ten opzichte van de grote ondernemingen maakt: zij verzorgen directe bestellingen van de verbruiker, aangepast aan diens smaak en behoeften. Het is een feit, dat de economische en technische ontwikkeling, wel verre van de kleine ondernemingen tot verdwijning te doemen, integendeel nieuwe ambachten en bedrijven doen ontstaan; men denke hier bijv. aan beroepen als installateur, reparateur, mecaniciën, garaghouder, ontstaan door de ontwikkeling van de auto, het rijwiel en de motor, aan de fabrikanten, reparateurs en installateurs van radiotoestellen. Eveneens behouden in de detailhandel, ondanks de belangrijke plaats die de grootondernemingen in België innemen (grote magazijnen, grootwinkelbedrijven, eenheidsprijsbedrijven, coöperaties), de kleine winkels de claudis, omdat ze dicht bij hun cliënten zijn gevestigd en vaak beter in staat zijn om aan hun behoeften of aan hun fantasie tegemoet te komen.

Maar op de tweede vraag, nl., of deze kleine ondernemingen zodanig zijn georganiseerd, dat zij hun economische taak naar behoren kunnen vervullen, is minder gemakkelijk een antwoord te geven. In bepaalde sectoren, zoals de handel in luxe-artikelen, de kunstnijverheid, de handwerkslieden, geven de kleine industriële of de detaillisten blijk van ondernemingsgeest, van goed op de hoogte van de betekenis der reclame te zijn en van organisatietalent: in de grote steden getuigen de goed verlichte en goed ingerichte étalages van de kennis en de handelsgesest van hen, die de zaak drijven. Naast deze uitstekend beheerde en georganiseerde ondernemingen bestaan duizenden schoenmakers, hoefsmeden, rijwielherstellers, timmerlieden en schilders, die onder veel minder gunstige omstandigheden werken, met een hoogst eenvoudige techniek, die er mee tevreden zijn hun ontvangen opdrachten, hun leveranties en de gelden, die zij incasseren in een zakboekje, zo niet op een lei, te schrijven.

Het belangrijkste vraagstuk van de middenstand, dat zich momenteel in België voordoet, is dus deze kleine en middelgrote ondernemingen in dusdanige technische en beroepsomstandigheden te brengen, dat zij hun taak naar behoren kunnen vervullen en doeltreffend de concurrentie waarmee de ontwikkelde vormen van productie en distributie hen bedreigen, kunnen weerstaan. Dit is zowel een vraagstuk van vakopleiding als van credietverschaffing.

Op het gebied van de vakopleiding stelt men heden ten dage alle krachten in het werk. Besluiten van de Regent, gedateerd 20 Augustus en 15 December 1947, hebben de vakopleiding en de perfectionnering in de ambachten en neringen georganiseerd. Deze opleiding geschiedt in vier fasen: leerling, gediplomeerde, patronaat en meester. Alleen deze laatste fase, die de voltooiing van de drie andere zal zijn, is nog niet verwezenlijkt. De eerste drie functionneren in een stelsel van volledige vrijheid met de medewerking van vrije beroepsorganisaties, die deelnemen aan examens, de leden der examencommissies benoemen en de programma's vaststellen met medewerking van de Algemene Directie van de middenstand.

Er bestaat in België geen vestigingswet in de zin van de Nederlandse Vestigingswet Kleinbedrijf van 1937. Maar vele leiders van de middenstand zijn van mening, dat het wenselijk is de toelating tot het beroep te reglementeren door van degene, die zich wil vestigen, het bewijs te eisen, dat hij over een minimum aan algemene kennis en vakbekwaamheid beschikt. Men is op weg naar een dergelijke wet, evenwel door uit te gaan van deze organisatie van vakopleiding, waarover wij zo juist hebben gesproken. Zo zou, volgens een voorstel, dat meer en meer ingang vindt, krachtens een wet, dienen te worden voorgeschreven, dat de candidaat, om zich te vestigen in het beroep, waar een zodanig vormingsprogramma zou zijn verwezenlijkt, zal moeten bewijzen, dat hij zich aan het vormingsprogramma heeft onderworpen.

Wat de credietverschaffing betreft, er bestaan in België

¹⁾ Vertaald uit de Franse taal. Red.

speciale credietinstellingen voor de middenstand: crediet voor de uitrusting van handwerkslieden, beroepscrediet en het crediet voor de middenstand, die bij wetsbesluit van 23 December 1946 zijn samengevoegd in de „Nationale Kas voor Beroepscrediet”. Deze credietinstellingen zijn bestemd om het kleine handwerkslieden en neringdoenden gemakkelijk te maken hun zaken tot ontwikkeling te brengen en hun uitrusting te veranderen en te moderniseren. Op deze wijze zal de middenstand de middelen kunnen vinden om zich aan de nieuwe eisen van de techniek aan te passen en aan de behoeften en de smaak hunner cliënten te voldoen.

De grote industrie en de grootwinkelbedrijven hebben de noodzakelijkheid om zich te organiseren en hun pogingen te coördineren begrepen. Zij aanvaardden het storten van hoge bijdragen in de groeperingen, die hen vertegenwoordigen en hun belangen verdedigen. Dank zij deze financiële steun hebben de door de werkgevers gestichte federaties van de grote industrie en van de handel uitstekend geutilleerde studie- en documentatiediensten kunnen oprichten, die over ter zake kundige en goedbetaalde medewerkers beschikken. Evenzo hebben de vakverenigingen van werknemers studiediensten, die hen in staat stellen volledig te worden ingelicht over de sociale en economische ontwikkeling. Tenslotte bestaan er ook nog dergelijke diensten voor de landbouw. Alleen de middenstand beschikte, tot heden, niet over goed uitgeruste studiecentra buiten de welwillende en nu en dan voorkomende samenwerking die zij bij zekere personen vonden. Het individualisme, dat in deze kringen heerst en hun geringe geneigdheid redelijke bijdragen te storten maakten het hun onmogelijk een zodanig studie- en onderzoekingscentrum op te richten.

Daarom, en volgens voorbeeld van Nederland, heeft de Belgische wetgever een Economisch en Sociaal Instituut voor de Middenstand opgericht. De wet, die dit Instituut in het leven roept, is gedateerd 2 December 1938, maar, tengevolge van de internationale gebeurtenissen, eerst in 1947 in werking getreden. Het Instituut is een openbare instelling, geplaatst onder toezicht van het Ministerie van Economische Zaken en Middenstand. Zijn taak, die uitgebreider is dan die van het Nederlandse Instituut, is als volgt omschreven:

1. bestudering van alle economische, sociale, financiële of belastingvraagstukken, die van belang zijn voor de handwerkslieden, de kleine industrie en de detailhandel;
2. verzameling van alle statistische gegevens en ander documentatiemateriaal met betrekking tot de economische en sociale toestand van de handwerkslieden, de kleine industrie en de detailhandel, zowel in België als in het buitenland;

3. verspreiding van de resultaten zijner werkzaamheden onder de belanghebbenden;

4. bevordering van de technische vooruitgang in de handwerksbedrijven, de kleine industrie en de detailhandel met het oog op de verbetering van de interne handels- of boekhoudkundige organisatie, het rendement dezer ondernemingen en de kwaliteit hunner productie.

De Raad van Beheer van het Instituut is samengesteld uit, door de Koning, hetzij direct, hetzij uit kandidatenlijsten, voorgesteld door de Hoge Raad voor de Middenstand en het permanente Bureau van de Kamers van Ambachten en Neringen, benoemde personen.

Gedurende zijn werkzaamheden sedert Januari 1948 heeft het Instituut reeds de belangrijkste documentatie over alle voor de middenstand van belang zijnde vraagstukken kunnen verzamelen. Het heeft zich gewijd aan de bestudering van de belastingwetgeving, van de ontwikkeling der gemeenschappelijke coöperatieve aankoopverenigingen, van de structuur en de kosten der distributie, van het bedrijfscrediet en van de vakopleiding. Daar het Instituut er op uit is in concreto de belangen van de kleinste ondernemingen te behartigen heeft het in de allereerste plaats een korte, eenvoudige en gemakkelijk te be-

grijpen, brochure gepubliceerd over de boekhouding in de kleine onderneming. Het Instituut heeft momenteel een brochure over de kostprijshberekening en twee monografieën over typisch Belgische beroepen in voorbereiding. Daarmee parallel lopend, leidt het Instituut op dit ogenblik een diepgaande enquête betreffende de interne toestand van de kleine industriële en handelsondernemingen.

Wij menen, wanneer wij ons baseren op de ervaring van de eerste maanden, te kunnen zeggen, dat de middenstand tegenwoordig beschikt over een instrument, dat hem in staat zal stellen even goed voorgelicht, gedocumenteerd, geörienteerd en geadviseerd te worden als de industriële-, landbouw- en werkliedenorganisaties. Het vertrouwen, dat spontaan tussen dit onderzoekingscentrum en de vrije beroepsorganisaties is gegroeid, maakt deze actie belangrijk gemakkelijker.

Wat de middenstand nog ontbrak, was een officiële vertegenwoordiging in de kring der verschillende, met het volgen van de economische ontwikkeling belasté, instellingen. In deze lacune is onlangs voorzien. De wet van 2 Mei 1949, die de Hoge Raad voor de Middenstand instelt, bepaalt zich niet tot het geven van een wettelijk statuut aan de Raad en aan de Kamers van Ambachten en Neringen, die sedert een twintigtal jaren in elke provincie werkzaam zijn; zij regelt de officiële vertegenwoordiging van de vrije bedrijfs- en bedrijfstakorganisaties in de kring van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven. Hier zij nogmaals opgemerkt, dat de nieuwe organisatie op vrijheid berust: niemand is verplicht zich in een vakgroep te doen inschrijven en de bedrijfsfederaties behouden zich de vrijheid voor toe te stemmen of niet. Het succes en het gezag van deze nieuwe instellingen zullen dus volledig afhangen van de vrije keuze der belanghebbenden zelf. De tot het uiterste doorgedreven zorg voor de vrijheid zal de Nederlandse lezers wellicht verbazen, maar deze stemt overeen met een reeds lang gevestigde traditie, waarvan de wetgever niet heeft willen afwijken. Maar dit legt des te meer de nadruk op de persoonlijke verantwoordelijkheid, die rust op de leiders van de vrije beroepsorganisaties.

Zo stellen wij tot besluit vast, dat, indien de middenstand in België dezelfde moeilijkheden, uit hoofde van de economische en technische ontwikkeling en de fiscale en sociale lasten, die op de middenstand drukken, kent als elders, hij tegelijkertijd in de vakgroep, het Beroepscrediet en het Instituut voor de Middenstand een zeer waardevolle steun vindt, waarvan het nut en de doeltreffendheid zich op de duur alleen maar kunnen ontwikkelen.

Brussel.

MARCEL LA LOIRE.

LONDON LETTER.

At a recent liberal rally, the organisers asserted that a survey had disclosed that the questions chiefly in the minds of people were, in this order, the cost of living, peace, housing, rent and rates, old age pensions and income tax. There is no real way of checking how scientific the survey was, but it is certain that the result is no longer valid, for devaluation and the constant repetition of the announcement that an atomic bomb had exploded in Russia have brought all these questions equally to the foreground.

Because Sir Stafford Cripps, the Chancellor of the Exchequer, named bread and wheat as being the only commodity which would be immediately affected, he has been accused of dishonesty — his denials of devaluation are not placed in that class. Within a few hours of the Chancellor's announcement, the Raw Cotton Commission had raised the price of raw cotton, but, months will have to elapse before this change becomes apparent to shoppers. Most commentators have pointed with a certain amount of spiteful glee at the Anglo-Argentine trade agreement

which has never been really popular. This it was asserted in no uncertain terms, allowed — nay compelled — the price of meat to rise. Why was meat not included in the list? The reason seems, after the lapse of some days, to be that the conditions of the agreement are anything but clear. And the only manner in which the agreement can be really clarified is for the peso to be devalued — an event expected daily by the Buenos Aires stock exchange. If the peso is not devalued, new negotiations would have to be started, with all the long process of bargaining again; meanwhile shipments of meat would undoubtedly suffer.

The Trade Union Congress Council has been affected by the air of uncertainty. It cannot make up its mind whether to back the Government or not, although its leaders had a long talk with prominent Cabinet Ministers, including the Chancellor. From this indecision, and the vague statement issued after the meeting, many are deducing that the TUC will give only a very qualified support. It seems almost certain that Sir Stafford Cripps has had to yield further ground. He was once as vehement in his denials that there would be an Autumn Budget as he was in repudiating devaluation. By increasing the profits tax, he has been forced to present a Bill to Parliament, which is, in effect, a Budget of one item. This example of the Chancellor going back on his word will not be held against him by his supporters, and even his opponents are not really very annoyed by his action. The effect on company profits will be very small. The „Financial Times” Industrial Ordinary Index stood at 105.0 before the announcement of the increase; it receded to 103.5 the day after, but came back to 104.5 within two days of the news having been made. The general assumption is that the Chancellor had to give a sop to the critics within his own party. Indeed there may have been an attempt to fob them off with some very dubious statistics. It works like this: the increase in the profits tax is from 25 per cent. to 30 per cent., which in the minds of many workers is 5 per cent. increase; they mix up per cent points quite merrily. Now 5 per cent. is the figure usually given as the rise which devaluation will cause in the cost of living index. So that to the careless minded, it looks as though the „boss” has been hit — and hit now — whereas the worker will be hit to the same extent — but much later. That from the worker's point of view is quite fair.

There are indications that the trade union movement is going to start pressing for a minimum wage. If it does, it will be a reversal of policy, for it has hitherto set its face against having a „floor”, the chief reason being that the higher paid workers, unable to ask for corresponding increases, are jealous of the differentials. In anticipation of such a claim, much work is being done on wages and earnings. In common parlance, the terms are interchangeable, but there is, in reality a wide difference in the terms. Wages relate to the normal working hours, but earnings are the total receipts from overtime, danger money, dirty money and all the other extras, as well as, of course, from working normal hours. Since the tendency has been all in the direction of reducing the number of normal working hours, it is obvious that earnings have been increasing, while wages have been falling and wage rates per hour have been increasing.

Every six months the Ministry of Labour conducts an inquiry into earnings and hours worked. The result of the latest inquiry has just been published; unfortunately, it refers to April. But it shows this upward movement of earnings quite clearly. In two years, earnings rose by 30 per cent., while the total number of hours worked had increased from 46.3 to 46.6 — or less than 1 per cent. Since hourly wage rates had gone up by 13 per cent., it is obvious that the increase in earnings was due to increased overtime working. No wonder that the pound had to be devalued.

If the 6½ million workers covered by the Ministry's

survey have been doing quite well — and some of those outside its scope have been experiencing similar and even better conditions — the investor has come out of devaluation with some satisfaction. Even the gilt-edged-market was little affected. According to the „Investors' Chronicle” Securities Index, which measures changes monthly, gilt-edged securities added about 1 per cent. to their value in the period in which devaluation took place. The industrial fixed interest index remained stationary, but industrial equities put on 3½ per cent.; commodities went even better by rising 6½ per cent. and, of course, gold shares were best of all — they appreciated by 12½ per cent., and if calculations current here are at all accurate, gold shares are due for further rises. These calculations vary considerably: one share standing at 37s.6d is reckoned by three statisticians to be worth 40s., 49s., and 97s.6d. And this is not an isolated instance.

The prosperity enjoyed by the wage-earners and by the investors in the stock exchange is, however, largely illusory. The Government has just received an overwhelming vote of confidence in the House of Commons after the three day's economic debate; that vote is not likely to reflect the feeling in the country. For the nation is profoundly uneasy, and devaluation has done nothing to produce comfort. On all sides, people are worrying about the cost of living, peace, housing, rent and rates, old age pensions and income tax. Before devaluation they worried about one of these subjects; now they worry about nearly all of them. And in addition, despite the decrease in the number of the unemployed when compared with pre-war, Mr. Anthony Eden summarised the general feeling in saying that we have gone from crisis to crises; fuel, convertibility and devaluation. The first was the result, so it was alleged, of an Act of God; and so far as the snow caused transport hold-ups, that is true. The second was the result of American conditions, though a stronger Government would have refused the conditions. But it takes a lot to believe that all three crises are not our fault. Even the TUC is coming to that conclusion, and if it refuses to back up the Government, we have crises number four. This, presumably takes the shape of either a fall of the Government and a splitting up of the Labour Party, a process which has already begun; or a crisis in industrial relations, leading to bigger strikes and lockouts, or a failure to achieve even the limited benefits which can come from devaluation.

London, September 30.

HENRY HAKE.

BOEKBESPREKING.

Israël, land vol belofte, door I. P. Almekinders. J. H. de Bussy, Amsterdam 1949.

Dit boekje geeft Israël in vogelvlucht. Het is doordrongen van 's schrijvers grote bewondering voor hetgeen de Joden in de afgelopen jaren in dit land, dat zij in een troosteloze en verwaarloosde toestand aantreffen, hebben gepresteerd. De verdienste van het werkje is o.i., dat het in kort bestek — 96 blz. — ook eens andere dan de, gedurende de laatste jaren zo veelvuldig besproken en beschreven, militaire en politieke aspecten van dit veel omstreden land belicht. Een keur van onderwerpen, w.o. de economische en sociale omstandigheden, het antisemitisme, het Zionisme, de strijd der laatste jaren en de politieke situatie, passeert de revue. Bijzonder interessant is de beschrijving van de „Kibboetsim”, de coöperatieve landbouwnederzettingen, zonder intern geldverkeer en zonder particulier bezit, staaltjes van in practijk gebracht idealisme. Evenzeer belangwekkend is het hoofdstuk, dat handelt over de „Histadroeth”, het verbond van vakverenigingen, tevens grootondernemer en monopolistische trust, die een grote invloed uitoefent op Israëls economisch leven.

Aan de verdienste van het boekje, nl., dat het een breed licht werpt op het land Israël, is echter onvermijdelijk het bezwaar verbonden, dat de lichtsterkte over een groot gebied moet worden verdeeld, m.a.w. zij, wier interesse voor een bepaald onderwerp is gewekt, die er verhoort gaarne iets meer van willen weten, zullen hun licht elders moeten opsteken. Dit is o.i. speciaal van toepassing op het — althans voorlopig — geslaagde kibboets-experiment.

De „belofte” van Israël leek ons voornamelijk gebaseerd op de tot nu toe geleverde, welhaast aan het ongelofelijke grenzende, prestaties, waarvan het idealisme, geïncorporeerd in de „drijvende gadavche”, dat elke Jood in Israël een vaderland moet kunnen vinden, de drijfveer vormde. Economische omstandigheden spreken echter — alle idealisme ten spijt — ook een woordje mee en deze zijn nu niet onverdeeld gunstig te noemen. Zo is bijv. de export van een zeer gevoelige structuur; het land arm aan grondstoffen en de concurrentiemogelijkheid met het buitenland hierdoor en mede door de zeer hoge kosten van levensonderhoud, beperkt. Bovendien is idealisme — zoals schr. zelf reeds opmerkt — niet altijd bestendig van duur. Kortom, de toekomst zal moeten leren, of Israël al dan niet het zoveelste voorbeeld zal worden, waarmee het feit, dat „belofte” en „vervulling” nog steeds geen synoniemen zijn, kan worden geïllustreerd.

Dit alles doet echter niets af aan de betekenis van dit vlot geschreven, met een vijftiental aantrekkelijke foto's verlichte, werkje. Wij menen het dan ook ieder, die, zonder zich in details te willen verdiepen, iets meer wenst te weten omtrent het land Israël en zijn huidige bewoners, te kunnen aanbevelen.

Rotterdam.

J. H. ZON.

AANTEKENING.

ENKELE OPMERKINGEN BIJ DE DEVALUATIE VAN HET POND.

„The Economist” van 24 September jl. staat in het teken van de devaluatie van het pond sterling. In het hoofdartikel, getiteld: „Defeat or opportunity?” zegt genoemd blad o.a.: „In and by itself, the devaluation of the pound sterling so artlessly announced by Sir Stafford Cripps on Sunday evening is no more than a confession of defeat by the Government”. Hoewel voor de buitenwereld reeds lang vast stond, dat devaluatie van het pond slechts een kwestie van tijd was, hebben de Ministers en hun adviseurs hardnekkig geweigerd de feiten onder ogen te zien, de socialistenvolgers geloofd, dat water, alleen door een administratieve handeling, bergopwaarts zou kunnen stromen en de technici van de Treasury en de Bank of England zich capabel geacht om iedere economische stroom door hun deviezencontrolesysteem zo lang als zij wilden af te dammen. Zij hebben de economische politiek van Engeland gebaseerd op de stelling, dat water niet vroeg of laat zijn eigen niveau vindt, zo zegt „The Economist” en zij mogen niet klagen over de behandeling, die zij ondervonden van hen, die hun politiek wantrouwen. Er is immers in het land geen devaluatiecampagne gevoerd en alle, meer verantwoordelijke, organen van de pers hebben er zolang zij konden op toegezien, dat niets in hun kolommen verscheen, dat het vertrouwen in de nationale munteenheid zou kunnen ondermijnen. Het is dan ook de onverbiddelijke kracht der feiten geweest, die de Regering, de Treasury en de Bank of England heeft verhoogen. Het meest verontrustend is daarom het onvermogen van de experts om te voorzien wat op komst was en evenals gedurende de convertibiliteitscrisis „they have been shown up as being too expert to have any common sense”. En dit is geen prettige vertoning voor een land, dat gewend is van zijn financiële bestuurders de hoogste graad van technische scholing te verwachten.

De devaluatie had, zo zegt genoemd blad, reeds maan-

den geleden moeten plaatsvinden; ieder uitstel betekende verlies aan reserves. Nu de beslissing is genomen, wordt Sir Stafford verweten, dat hij te ver is gegaan. Deze critiek is slechts van toepassing op de kwaal, die te ver is voortgewoerd, maar niet op de remedie. De grote verdienste, die Sir Stafford wellicht heeft gemaakt, is, dat hij een nieuwe pariteit heeft vastgesteld; het ware beter geweest, indien de Regering het pond gelegenheid had gegeven zijn eigen niveau te vinden. Niemand kan onder de huidige omstandigheden beweren, dat enige pariteit de „juiste” is, maar als er een nieuwe koers moet zijn, dan moet deze laag genoeg zijn om de stijging der sterlingproductiekosten, of de daling van de kosten in concurrerende landen op te vangen. En als zodanig lijkt de nieuwe koers: \$ 2,80 = £ 1, reëel. De toekomst zal aantonen of hij reëel blijft.

Men moet evenwel niet denken, aldus „The Economist”, dat met de devaluatie Englands moeilijkheden zijn opgelost; de koers dollar-pond was niet het enige probleem, doch er zijn er meer, zowel voortvloeiend uit externe, als uit interne omstandigheden. Het is onmogelijk aan te nemen, dat een verandering in de wisselkoers op miraculeuze wijze de verstoringen in de Engelse economie kan verbeteren of opheffen. Daarom doet het vreemd aan, dat Stafford Cripps in zijn radiorede en op zijn persconferentie zoveel moeite deed om duidelijk te maken, dat niets anders in de regeringspolitiek zou veranderen en dat de devaluatie — hoewel van fundamenteel belang — voor niemand in het land verschil zou maken en zeker niemand zou benadelen. „Yet in economic surgery, as in human, there is no such thing as an operation that is both effective and painless” en hoe Sir Stafford of wie dan ook kan geloven, dat devaluatie 's lands externe positie kan omkeren zonder iets in de interne situatie te veranderen, gaat — aldus genoemd blad — het verstand te boven. De belangrijkste verstoring, die voortspruit uit het feit, dat de Britse bevolking een groter inkomen heeft, dan het verdient, wordt dan niet opgeheven en dit zou betekenen, dat met grote zekerheid kan worden voorspeld, dat de koers van \$ 2,80 op de duur zal zijn. De enige oplossing van dit Engelse probleem ligt in het opvoeren van de efficiency; de Britse bevolking moet niet minder voor het pond in ontvangst nemen, maar er meer voor geven.

Ook in de rubriek „The Business World” van „The Economist” neemt de devaluatie een centrale plaats in. Een vijftal artikelen is aan de gevolgen daarvan gewijd. Eén hiervan, handelend over „Trade and the New Pound”, wordt hieronder kort samengevat.

De goederen, die uit Engeland naar het dollargebied worden geëxporteerd tegen dezelfde sterlingprijs als voorheen, zullen nu 30 pCt minder dollars opbrengen. Om dezelfde dollaropbrengst te verkrijgen als vóór de devaluatie, zal de export naar het dollargebied met 44 pCt moeten worden opgevoerd. Hiertegenover staat, dat uitvoer tegen dezelfde dollarprijs als voorheen, 44 pCt meer ponden zal opbrengen. Of dit voordeel blijvend is, zal grotendeels afhangen van de invloed, die de devaluatie uitoefent op prijzen en kosten; in dezelfde mate, waarin de sterlingkosten van de Britse uitvoer stijgen — en dat zullen zij zeker doen — zal de prikkel tot exporteren, die van de devaluatie uitgaat, verminderen. Indien de kosten niet veranderen zullen de Britse exporteurs, die reeds een dollarmarkt, die niet gemakkelijk kan worden uitgebreid, hebben veroverd, wellicht hun prijzen zo kunnen verhogen, dat zij dezelfde dollarprijs ontvangen als voorheen, m.a.w. hun 44 procent exportprijs verdienen. Exporteren, die een meer elastische dollarvraag ontmoeten — hetgeen meestal het geval is met artikelen, die voorheen te duur waren voor de Amerikaanse markt — zullen, om hun artikel te pousseren, van een deel dezer premie moeten afzien.

De grondstoffeninvoer zal duurder worden, zowel die uit het dollar-, als die uit het sterlinggebied. Het volgende

voorbeeld moge het laatste verduidelijken. Malakka zal meer rubber naar het dollargebied kunnen exporteren tegen een lagere dollar-, maar tegen hogere sterlingprijs. De rubberinvoer voor Britse fabrikanten zal dus eveneens duurder worden. Wat het sterlinggebied zou verdienen aan verkopen van grondstoffen aan dollarmarkten — immers, de sterlingopbrengsten zouden hoger kunnen worden —, wordt voor een deel, wellicht een zeer groot deel, geabsorbeerd door een stijging van de dollar- en sterlinggrondstoffenprijzen.

Dit zal de exportpremie verminderen, een premie, die bovendien zal moeten worden gedeeld met de exporteurs in andere gevalueerde landen. Voorts zou een daling van de dollarprijs met 30 pCt wellicht Amerikaanse markten openstellen voor goederen, die tot nu toe niet concurrerend waren, maar als deze zelfde goederen tegen onveranderde sterlingprijs in het sterlinggebied kunnen worden verkocht, zal dit op vrij grote schaal plaatsvinden, vooral nu de producenten van grondstoffen in dit gebied over meer ponden zullen gaan beschikken. Het enige, wat de Britse export naar dollarmarkten kan leiden, is het vooruitzicht op een hogere sterlingopbrengst. Hierbij dient men echter, aldus „The Economist”, met twee omstandigheden rekening te houden en wel: 1. de exporteurs zullen zich extra moeite en kosten moeten getroosten om een nieuwe dollarmarkt met alle daaraan verbonden moeilijkheden en risico's te bewerken en 2. de inkomsten- en de winstbelasting zullen de exportprikkel verminderen.

Omtrent de mate, waarin de dollaropbrengsten zullen moeten worden vermeerderd om het tekort op de handelsbalans van Engeland met de Verenigde Staten en Canada weg te werken, geeft onderstaande tabel enig inzicht. Hierbij is verondersteld, dat het uitvoerprijsniveau, in sterling gerekend, onveranderd blijft.

Engelands zichtbare handel met het dollargebied.
(in £ mln).

	Jan.-Juni 1949	idem, na 25 pCt invoer- beperking £ = \$ 4,08	idem, tegen de nieuwe koers £ = \$ 2,80
Invoer	207	155	ca 220
Uitvoer	88	90	90
Tekort	119	65	130
<i>Toeneming van de export, noodzake- lijk om het tekort te dekken .....</i>	<i>135 pCt</i>	<i>72 pCt</i>	<i>144 pCt</i>

Een toeneming van de uitvoer in een omvang als op grond van bovenstaande berekening nodig zou zijn, impliceert een grote elasticiteit van de Amerikaanse vraag, een succesvolle weerstand tegen kostenstijging en een niet minder succesvolle concurrentie met andere Europese landen. Een goed resultaat in de handel met het dollargebied brengt echter weer nieuwe problemen met zich. Iedere exporttoeneming naar het dollargebied moet worden verkregen uit productie, die momenteel voor sterling- of binnenlandse markten bestemd is, tenzij de totale productie wordt opgevoerd. Wanneer echter de binnenlandse inkomens gelijk blijven — en meer nog, wanneer zij stijgen — en wanneer de inkomsten van het sterlinggebied toenemen, zal de beteugeling van de vraag naar goederen, die anders wellicht een dollarmarkt zouden vinden, des te minder worden. Kortom, met devaluatie alleen, zal Englands dollarbalans niet in evenwicht kunnen worden gebracht.

EEN STEM UIT HET BEDRIJFSLEVEN.

OVER DE INVLOED VAN DEVALUATIE OP INDUSTRIALISATIE.

De door restricties en verstarring te lang bestendigde schaarste-economie heeft mede tot de grote staatsuitgaven geleid; en de politiek van deficitspending tot een ontoelaatbare kloof in onze betalingsbalans. De rekening, welke ons daarvoor in de vorm van een „amputatie boven de knie” is gepresenteerd, zal honderd en één onvoorziene consequenties hebben. Want niets is zo moeilijk als *herwaardering*.

Wanneer de devaluatie aan de bedoelingen wil beantwoorden, dient onverwijld een tweede „chirurgisch ingrijpen” plaats te hebben om de thans „acuut bloot gelegde kwalen” (aldus Minister Lieftinck in zijn radiorede van 20 September jl.) tot de wortel toe te bestrijden.

Door de devaluatie is het kapitaalgebrek in ons land nog erger geworden. *Voor een werkelijk evenwichtsherstel in onze betalingsbalans zal daardoor helaas minder dan tot nu toe geïnvesteerd kunnen worden*, waartoe een „vrijere” rente op de meest natuurlijke wijze kan bijdragen. Hiermede zou een tweeledig doel worden bereikt, omdat daarvan ook een beperkende invloed op de nog steeds veel te hoge consumptie zou uitgaan. Maar dit betekent tevens, dat wij de industrialisatie in een aanzienlijk minder snel tempo zullen kunnen voltrekken dan in het voornemen van de Regering ligt; waarbij nog tal van andere „bottle-necks” de verwezenlijking van dit programma, zulks nog afgezien van de devaluatie, in de weg staan. Immers, nog steeds ontbreken de nodige prikkels voor werkgevers en werknemers, welke voor beide categorieën nodig zijn om tot herstel van vertrouwen, het eerst nodige, bij te dragen.

Wanneer devaluatie alléén gepaard gaat met een hogere winstbelasting zoals in Engeland, zal nog minder van de industrialisatie terecht komen, hetgeen met het oog op het stijgende bevolkingsaccres van Nederland, sociaal bezien, beangstigend moet worden geacht.

Wil de Regering het vertrouwen wekken, dat de besparingen in een verdere toekomst niet weer devalueren, en zulks ter vermijding van het andermaal ontstaan van een „negatieve” rente voor realiseerbare reserves, dan zullen eindelijk maatregelen moeten worden genomen, waarbij op een *natuurlijk evenwicht*, zoals Minister Lieftinck dat onlangs in De Zakenwereld uitdrukte, wordt aangestuurd.

Vóór de devaluatie heeft deze Minister gezegd: „devaluatie óf aanpassing”. Door het zó voor te stellen, zou men de indruk kunnen krijgen, dat thans aanpassing niet meer nodig zou zijn. *Maar m.i. zullen wij ons in Nederland in nog sterkere mate moeten aanpassen*, aangezien wij wat volume en arbeidskracht betreft, veel meer zullen hebben te exporteren om dezelfde hoeveelheid dollars te verkrijgen. De industrialisatie wordt in hoofdzaak in de metaalsector gezocht, wegens haar grotere arbeidsintensiviteit. Doch Nederland produceert op het gebied van werktuigmachines slechts zeer weinig, zodat devaluatie met betrekking tot de outillage uit landen, die niet of minder devalueerden, aanzienlijk hogere aanschaffingsprijzen betekent.

Wil de Regering de inflatoire effecten, welke gemeenlijk uit devaluatie plegen voort te vloeien, reëel bestrijden en wil men voorkomen deze industrialisatie op drijfzand te ontwikkelen, dan zullen de plannen, die op uitvoering wachten, nog kritischer moeten worden bezien en wellicht moeten worden verminderd.

Industrialisatie in een klein land is uiteraard uiterst kwetsbaar, omdat de afzet binnen eigen grenzen bij sterke verdeling der grondstoffen veelal te gering is.

Zonder reële klimaatsverbetering, zonder herstel van gezond geld, dat internationaal inwisselbaar behoort te zijn (convertabel), en zonder een daarmee gepaard gaand herstel van multilateraal goederen- en geldverkeer en

vrijere prijsvorming ook voor goud, moet naar mijn mening industrialisatie nog heel anders worden gezien, dan toen Minister Van den Brink daarover zijn mening uitte.

Hengelo.

- Ir H. I. Keus.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

Ook gedurende de afgelopen week was er op de geld- en kapitaalmarkt weinig merkbaar van de gevolgen van de valuta-omwentelingen, welke omstreeks 20 September plaatsvonden.

Ondanks het feit, dat het eind van een week, een maand en een kwartaal ditmaal samenvielen, was er van een verkrapping op de geldmarkt geen sprake. Dit werd voornamelijk veroorzaakt door het feit, dat niet alleen een grote hoeveelheid schatkistpapier in September tot aflossing kwam, maar dat bovendien nog een relatief groot gedeelte hiervan tegen het eind van de maand verviel. De geldruimte kwam tot uiting in de bankstaat per 26 September jl., op welke datum de saldi van banken bij de Centrale Bank t.o.v. de week tevoren met f 40 mln bleken te zijn gestegen. Voorts werd de callgeldrente pas op Vrijdag van $\frac{3}{4}$ tot 1 pCt verhoogd, doch reeds de dag daarop werd zij wederom tot $\frac{3}{4}$ pCt teruggebracht.

De disconto's, waartegen schatkistpapier werd verhandeld, ondergingen gedurende de verslagweek praktisch geen verandering. Len-, twee- en driemaandspromissen bleven gezocht op $1\frac{1}{8}$ pCt, Januari- en Februaripapier werd voor $1\frac{1}{8}$ pCt aangeboden, terwijl Mei- en Junipapier voor $1\frac{3}{4}$ pCt werd gelaten.

Op de aandelenbeurs waren de eerste drie dagen van de week flauw, waarna de laatste twee beursdagen een herstel te zien gaven. Aanbod van hen, die aandelen als devaluatiehedge hadden gekocht en van de zijde van het buitenland was hiervan waarschijnlijk de oorzaak.

Zoals uit onderstaande indexcijfers blijkt, was de daling vrij algemeen. Toch is bij vele Indonesische fondsen vrijwel voortdurend van een vaste grondtendentie sprake.

Voor het eerst sinds geruime tijd kwam er enige beweging in de obligatiemarkt. Liquidaties van de Nederlandse dollarlening waren hiervan vermoedelijk de oorzaak. Voor vele houders van de dollarobligatielening lag de nadruk blijkbaar meer op het woord dollar dan op het woord obligatielening. Deze lening biedt thans weinig aantrekkelijks meer, nu verdere devaluatie van de zwakke valuta's zeer onwaarschijnlijk wordt geacht en sommigen zelfs de dollar niet volkomen safe meer achten.

Tengevolge van het feit, dat aanslagen in de heffingen thans voordeliger kunnen worden voldaan door het ter beurze aankopen en aan de fiscus in betaling geven van obligaties dollarlening, dan van obligaties der overige staatsleningen, werden ook de koersen der meeste andere staatsfondsen enigszins mee omlaag getrokken.

Van de dollarlening staat een bedrag van meer dan f 350 mln uit en men vraagt zich af, of verdere liquidaties geen steunverlening aan de markt door middel van staatsaankopen zullen vereisen, wil de Regering de rentestand niet doen stijgen.

Indexcijfers.	23 Sept. '49	30 Sept. '49
Algemeen	170,4	166,4
Industrie	237,6	232,3
Banken	131,4	130,7
Indonesië	69,5	67,7

Aandelenkoersen.	23 Sept. '49	30 Sept. '49
A.K.U.	194	189 $\frac{1}{4}$
Unilever	252	247 $\frac{1}{4}$
Philips	245 $\frac{1}{2}$	240
Koninklijke	325 $\frac{3}{4}$	311
Amsterdam Rubber	149 $\frac{1}{2}$	142 $\frac{3}{4}$
H.V.A.	172	169 $\frac{1}{2}$
H.A.L.	179	175 $\frac{1}{2}$

Obligatiekoersen.

Nederl. dollarlening	95 $\frac{1}{8}$	94 $\frac{15}{16}$
„ 3-3 $\frac{1}{2}$ pCt 1947	97 $\frac{7}{8}$	97 $\frac{3}{8}$
„ 3 pCt invest. cert.	97 $\frac{15}{16}$	97 $\frac{15}{16}$
„ 2 $\frac{1}{2}$ pCt N.W.S.	80 $\frac{1}{4}$	79 $\frac{1}{2}$

STATISTIEKEN.

NATIONALE BANK VAN ZWITSERLAND.

(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaalvoorraad	Buitendl. wissels	Disconto's en voorschotten	Effecten	Biljetten in omloop	Andere crediten
31 Dec. 1946	4.949,9	158,0	238,7	52,7	4.090,7	1.163,7
15 Sept. 1949	6.280,9	311,5	104,6	39,7	4.224,7	2.055,4
23 Sept. 1949	6.289,5	303,4	108,4	39,7	4.263,2	2.018,2
30 Sept. 1949	6.157,6	188,2	113,6	39,7	4.371,4	1.670,7

DE NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte balans op 3 October 1949.

Activa.											
Wissels, promessen en schuldbrieven in disconto	<table border="0"> <tr> <td>Hoofdbank f</td> <td>—</td> <td>)</td> </tr> <tr> <td>Bijbank</td> <td>—</td> <td>)</td> </tr> <tr> <td>Agentsch.</td> <td>1.000,—</td> <td>f</td> </tr> </table>	Hoofdbank f	—	)	Bijbank	—	)	Agentsch.	1.000,—	f	1.000,—
Hoofdbank f	—	)									
Bijbank	—	)									
Agentsch.	1.000,—	f									
Wissels, schatkistpapier en schuldbrieven, door de Bank gekocht (art 15, onder 4 ^e , van de Bankwet 1948)		—									
Schatkistpapier, door de Bank overgenomen van de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947		1.300.000.000,—									
Voorschotten in rek. crt op onderpand (incl. beleningen)	<table border="0"> <tr> <td>Hoofdbank f</td> <td>136.777.134,04</td> <td>)</td> </tr> <tr> <td>Bijbank</td> <td>507.297,08</td> <td>)</td> </tr> <tr> <td>Agentsch.</td> <td>7.013.217,—</td> <td>f</td> </tr> </table>	Hoofdbank f	136.777.134,04	)	Bijbank	507.297,08	)	Agentsch.	7.013.217,—	f	144.297.648,12
Hoofdbank f	136.777.134,04	)									
Bijbank	507.297,08	)									
Agentsch.	7.013.217,—	f									
Op effecten enz.	f 143.305.276,52	)									
Op goederen en celen	932.371,60	)									
		144.297.648,12									
Voorschotten aan het Rijk (art. 20 van de Bankwet 1948)		—									
Bockvordering op de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947		1.500.000.000,—									
Munt en muntmateriaal											
Gouden munt en gouden muntmateriaal	f 612.113.597,76										
Zilveren munt enz.	9.581.307,75										
		621.694.905,51									
Papier op het buitenland	f 337.720.350,—										
Tegood bij correspondenten in het buitenland	290.110.253,34										
Buitenlandse betaalmiddelen	2.435.762,89										
		630.266.866,23									
Vorderingen in guldens op vreemde circulatiebanken en soortgelijke instellingen		309.285.667,86									
Belegging van kapitaal, reserves, pensioenfonds en voorzieningsfonds		120.872.146,19									
Gebouwen en inventaris		2.000.000,—									
Diverse rekeningen		165.702.680,28									
		f 5.294.120.914,19									
Passiva.											
Kapitaal		f 20.000.000,—									
Reservefonds		15.333.335,71									
Bijzondere reserves		61.674.999,18									
Pensioenfonds		22.672.336,44									
Voorzieningsfonds personeel in tijdelijke dienst		1.499.667,79									
Bankbiljetten in omloop (oude uitgiften)		73.917.235,—									
Bankbiljetten in omloop (nieuwe uitgiften)		3.020.722.690,—									
Bankassigaties in omloop		36.335,75									
Rekening courant saldo's											
's Rijks Schatkist	f 389.518.044,22										
's Rijks Schatkist bijzondere rekening	364.914.109,05										
Geblokkeerde saldo's	2.259.030,71										
Saldo's van banken in Nederland	42.306.127,86										
Vrije saldo's van vreemde circulatiebanken en soortgelijke instellingen	471.391.668,75										
Andere vrije saldo's	548.127.281,31										
		1.818.516.261,90									
Crediteuren in vreemde geldsoort		8.911.169,75									
Diverse rekeningen		250.836.882,67									
		f 5.294.120.914,19									

) Waarvan schatkistpapier rechtstreeks door de Bank in disconto genomen

) Waarvan aan Indonesië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad no. 99)

Circulatie der door de Bank namens de Staat in het verkeer gebrachte muntbiljetten

f —
 „ 34.259.225,—
 „ 34.808.813,50

DE JAVASCHE BANK.
(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal goud	Vorderingen in vreemd courant betaikbaar	Zilveren tekenmunt en pasmunt	Disconto's en voorschotten op onderpand betaikbaar in eigen courant	Voorschotten aan de Regering van Indonesië
31 Maart 1947	477.080	35.363	33.256	85.402	255.201
31 Aug. 1949	470.985	90.216	14.766	63.807	1.009.484
7 Sept. 1949	470.985	93.145	14.741	64.459	1.017.314
14 Sept. 1949	470.985	93.327	14.810	63.093	1.010.771

Data	Diverse rekeningen (actief)	Bankbiljetten in omloop	Rekening courant saldi		Diverse rekeningen (passief)
			Van de Regering van Indonesië	Van anderen	
31 Maart 1947	81.527	453.816	—	503.718	101.304
31 Aug. 1949	22.840	887.401	—	751.348	25.047
7 Sept. 1949	27.267	891.695	—	760.099	28.117
14 Sept. 1949	24.855	901.578	—	741.003	27.518

Muntbiljettencirculatie per 31 Maart 1947 f 646.830.979.
Muntbiljettencirculatie per 31 Aug. 1949 f 887.026.828,25.
Muntbiljettencirculatie per 7 Sept. 1949 f 891.426.752,75.
Muntbiljettencirculatie per 14 Sept. 1949 f 891.397.031,25.

BANK VAN FRANKRIJK.
(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaalvoorraad	Disconto's en voorschotten	Voorschotten aan de Staat		
			Vaste	Schatkist	Bezettingskosten Duitsland
26 Dec. 1946	94.817	118.302	59.449	67.900	426.000
1 Sept. 1949	52.981	404.033	125.042	168.000	426.000
3 Sept. 1949	52.981	422.825	125.042	163.300	426.000
15 Sept. 1949	52.981	413.029	125.042	158.800	426.000

Data	Bankbiljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Staat	Diversen
26 Dec. 1946	721.865	63.458	765	62.693
1 Sept. 1949	1.178.798	124.721	273	122.548
8 Sept. 1949	1.185.909	123.754	242	122.190
15 Sept. 1949	1.176.718	123.377	292	121.941

DE NEDERLANDSCHE BANK.
(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal	Papier op het buitenland	Tegood bij corresp. in het buitenland en buitenlandse betaalmiddelen	Voorschotten in rek.ort (incl. bel.)	Bankbiljetten in omloop
30 Dec. '46	700.876	4.434.786	100.816	153.109	2.744.151
22 Aug. '49	434.755	283.841	177.380	141.212	2.981.098
29 Aug. '49	434.847	299.378	171.364	155.570	3.029.009
5 Sept. '49	435.033	312.354	191.891	157.211	3.030.575
12 Sept. '49	435.175	321.112	157.940	144.796	2.994.327
13 Sept. '49	435.302	336.865	165.913	142.027	2.967.439
26 Sept. '49	621.571	332.074	195.843	142.642	2.966.007
3 Oct. '49	621.695	337.721	292.546	144.298	3.020.723

Data	Saldi in rekening courant					
	's Rijks Schatkist	's Rijks Schatkist bijzondere rekening	Geblokkeerde saldi	Saldi van banken in Nederland	Vrije saldi van vreemde banken	Andere vrije saldi
30 Dec. '46	—	—	—	—	—	—
22 Aug. '49	434.922	288.961	2.475	55.564	419.690	336.433
29 Aug. '49	434.770	296.710	2.354	27.874	425.292	330.306
5 Sept. '49	377.790	296.710	2.348	35.740	441.733	382.617
12 Sept. '49	388.955	296.710	2.335	30.720	448.207	372.027
19 Sept. '49	410.714	346.964	2.322	42.131	453.475	345.613
26 Sept. '49	380.875	351.140	2.269	82.347	501.812	435.069
3 Oct. '49	389.518	364.914	2.259	42.306	471.392	548.127

FEDERAL RESERVE BANKS.
(Voornaamste posten in miljoenen dollars).

Data	Metaalvoorraad		Other cash	U.S. Govt securities
	Totaal	Goudcertificaten		
31 Dec. 1946	18.381	17.587	268	23.350
1 Sept. 1949	23.362	22.797	292	17.524
8 Sept. 1949	23.394	22.842	246	17.413
15 Sept. 1949	23.404	22.851	266	17.250

Data	F.R.-biljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Govt	Member-banks
31 Dec. 1946	24.945	17.353	393	16.139
1 Sept. 1949	23.273	18.036	610	16.512
8 Sept. 1949	23.411	17.423	472	15.995
15 Sept. 1949	23.324	17.587	334	16.322

STAND VAN 'S RIJKS KAS.

Vorderingen	23 Sept. 1949	15 Sept. 1949	Verplichtingen		
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederl. Bank N.V.	f 386.670.693,33	f 411.555.945,06	Voorschot, door De Nederl. Bank N.V., verstrekt	—	—
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	„ 195.841,93	„ 371.311,75	Voorschot, door De Nederlandsche Bank N.V. in rekening courant verstrekt	—	—
Kasvorderingen wegens creditverstreking aan het buitenland	—	—	Schuld aan de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	—	—
Daggeldening tegen onderpand	—	—	Schatkistbiljetten in omloop	f 1828.751.300,—	f 1803.551.300,—
Saldo der postrekeningen van Rijkscomptabelen	„ 261.931.493,26	„ 279.277.688,77	Schatkistpromessen bij De Nederlandsche Bank N.V. ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	„ 1800.000.000,—	„ 1800.000.000,—
Voorschotten op ult. Aug. 1949 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	—	—	Schatkistpromessen in omloop (rechtstreeks bij De Nederl. Bank N.V. is geplaatst nihil) f 5.475,3 mln w.o. garantie Bretton Woods f 804 mln	„ 4671.300.000,—	„ 4705.500.000,—
Vordering in rek. courant op: Indonesië	„ 1472.612.435,12	„ 1458.269.772,35	Daggeldeningen	—	—
Suriname	„ 31.490.403,55	„ 31.390.403,55	Muntbiljetten in omloop	„ 133.072.978,50	„ 133.477.245,50
Ned. Antillen	—	—	Schuld op ult. Aug. '49 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	„ 116.747.072,45	„ 116.747.072,45
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	—	—	Schuld in rek. courant aan: Indonesië	—	—
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	—	—	Suriname	—	—
Andere staatsbedrijven en instellingen	„ 399.044.053,29	„ 404.287.683,32	Ned. Antillen	„ 3.717.702,07	„ 3.445.806,31
			Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	„ 35.533.050,33	„ 32.997.590,14
			Het staatsbedrijf der P., T. en T.	„ 374.376.560,23	„ 368.254.388,92
			Andere staatsbedrijven	—	„ 87.260,84
			Schuld aan diverse instellingen in rekening met 's Rijks Schatkist	„ 2074.230.172,85	„ 2099.221.547,87

VERKEER EN VERVOER IN NEDERLAND.

Omschrijving	Eenheid	-Maandgemiddelden			Maart 1949	April 1949	Mei 1949	Juni 1949
		1938	1947	1948				
Indexcijfer vervoer wilde binnenvaart		100	129	137	136	134	149	148
Vervoer wilde binnenvaart	1.000 t.	917	1.180	1.256	1.249	1.227	1.369	1.358
waarvan brandstoffen		260	334	307	343	322		
Wilde binnenvaart, prestatie	mill. t/km	127	164	179	185	181	197	203
Indexcijfer eigen vervoer te water		100	90	123	144	136	137*	127*
Eigen vervoer te water	1.000 t.	700	629	863	1.010	955	959*	887*
Idem, prestatie	mill. t/km	50	43	58	68	69		
Indexcijfer Internat. binnenvaart (laadverm.)		100	35	45	55	50	58	56
Binnengekomen schepen	Aantal	6.146	1.860	2.692	3.202	2.943	3.574	3.421
Laadvermogen	1.000 t.	3.572	912	1.308	1.745	1.485	1.801	1.655
Lading	"	2.092	398	781	1.082	873	1.131	1.040
waarvan onder Nederlandse vlag	"	1.566	321	645	894	713	904	790
" " Belgische vlag	"	126	73	111	129	124	156	156
Vertrokken schepen	Aantal	6.082	1.923	2.703	3.187	2.938	3.382	3.349
Laadvermogen	1.000 t.	3.494	957	1.322	1.684	1.566	1.628	1.657
Lading	"	2.252	421	574	654	691	805	800
waarvan onder Nederlandse vlag	"	1.359	310	425	479	485	573	555
" " Belgische vlag	"	229	80	96	95	107	132	143
Schepen in rechtstreekse doorvaart	Aantal	2.144	1.141	1.332	1.558	1.501	1.750	1.763
Laadvermogen	1.000 t.	1.427	798	941	1.032	1.005	1.137	1.179
Lading	"	1.051	386	526	599	609	646	762
waarvan onder Nederlandse vlag	"	199	122	149	150	166	179	217
" " Belgische vlag	"	544	196	279	357	325	352	402
Indexcijfer zeevaart (inhoud)		100	42	55	64	70	71	69
Binnengekomen zeeschepen	Aantal	1.758	753	1.046	1.312	1.386	1.484	1.490
Bruto inhoud	1.000 R.T.	4.416	1.852	2.408	2.814	3.060	3.144	3.058
Idem, alleen geladen schepen	"	3.834	1.702	2.122	2.349	2.573	2.749	2.684
waarvan in lijnvaart	"		907	1.313	1.509	1.520	1.640	1.654
Vertrokken zeeschepen	Aantal	1.738	737	1.030	1.305	1.411	1.448	1.482
Bruto inhoud	1.000 R.T.	4.418	1.854	2.430	2.840	3.119	3.101	3.061
Idem, alleen geladen schepen	"	3.216	1.150	1.722	2.095	2.147	2.143	2.197
waarvan in lijnvaart	"		911	1.285	1.483	1.500	1.525	1.608
Goederenvervoer ter zee:								
Gelost bij invoer	1.000 t.	1.018	984	1.009	1.034	1.009	1.249	1.198
" " doorvoer	"	1.738	191	326	397	429	509	597
Geladen bij uitvoer	"	435	149	242	321	270	319	342
" " doorvoer	"	1.191	149	354	647	350	647	399
Indexcijfer goederenvervoer Ned. Spoorwegen		100	111	126	144	129	125	
Goederenvervoer Ned. Spoorwegen, totaal	1.000 t.	1.215	1.344	1.526	1.754	1.565	1.513	
waarvan grensoverschrijdend		420	262	313	424	368	310	
Reizigerskilometers Ned. Spoorwegen	1 miljoen	285	565	573	501	538	520	
Tonkilometers Ned. Spoorwegen		170	189	212	249	220	212	
Tramwegen, vervoerde reizigers	1 miljoen	21,2	47,0	43,3	39,0	39,4	37,5	35,6
Interloc. autobusdiensten; vervoerde reizigers	"	5,7	14,9	18,2	19,2	18,8	17,1	
Locale autobusdiensten; vervoerde reizigers	"	4,4	9,8	13,5	14,5	14,5	14,2	
Indexcijfer verkeer op de rijkswegen		100	147	162	165	182	178	184
Slachtoffers verkeersongevallen:								
Overleden	Aantal	65	80	75	58	60	60	70
Ernstig gewond	"	368	612	642	611	695	815	768
Licht gewond	"	918	506	601	479	678	719	745
Idem, indexcijfers:								
Overleden		100	124	115	89	92	92	108
Ernstig gewond		100	166	174	166	189	221	209
Licht gewond		100	55	66	52	74	78	81
Luchtvaart (K.L.M.) ¹⁾								
Tonkm (vracht, post en bagage)	1.000	250	2.072	3.347	2.396	2.102	2.614	2.934
Passagiers km	1 miljoen	4,8	34,8	53,9	35,0	35,3	44,7	47,8

¹⁾ Bunkermateriaal e.d. niet inbegrepen. ²⁾ Excl. het West-Indië bedrijf en het Interinsulair bedrijf in Indonesië.

³⁾ Voorlopig cijfer.

Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek.

GOUDIN- EN -UITVOER DER VERENIGDE STATEN¹⁾.
(in mln dollars van circa \$ 35 per ounce fijn).

Importen uit: Exporten (-) naar:	Nederland	België	Engeland	Zwitserland	Canada	Argentinië	Columbia	Mexico	Nicaragua	Venezuela	Overig Latijns Amerika	Zuid-Afrika	Totaal
1939	341,6	165,1	1.826,4	87,0	612,9			33,6			57,0 ⁴⁾	22,9	3.574,2
1940	63,3	1,0	633,1	90,3	2.622,3			29,9			128,3 ³⁾	184,8	4.744,5
1941			3,8	0,9	412,1			16,8			61,9 ³⁾	292,9	982,4
1942			2,0		208,9	0,1	10,6	40,0	8,7	4,0	16,3	4,1	315,7
1943			0,1		66,9	10,8		3,3	7,5	2,2	14,6	0,3	68,9
1944			695,5		46,2	50,3		109,7	7,7	55,3	10,8	3,6	845,4
1945			0,2		53,1			15,1	7,4	56,1	7,0	0,4	106,3
1946			0,5		344,1	134,0		3,6	7,3	0,2	8,0	118,6	311,5
1947			488,4		445,4	335,5	21,0	7,1	7,6	0,8	17,1	410,7	1.866,3
1948	34,4	135,5	1.095,4 ³⁾	39,2	29,7	103,3	25,1	15,8	7,9	136,1	7,3	491,5	1.680,4 ³⁾
Jan.	5,5		157,1		29,6	4,1	4,0	0,2	0,6	30,1	1,4	39,4 ³⁾	151,3
Juni			177,8		12,0		1,0	0,2	0,6	30,0	0,7	40,8	177,7
Juli		1,4	178,0		30,5	6,9	5,0	3,9	0,7		0,8	40,5	266,7
Aug.			4,4		0,7	5,9	3,0	9,7	0,6	40,0	0,5	60,6	39,1
Sept.	11,2	5,2	1,2	23,7	0,7	23,7	2,0	0,1	0,8		0,3	33,5	53,3
Oct.	5,7	5,7	40,7	6,4	0,3	20,5	2,0	0,3	0,7		0,2	52,0	121,6
Nov.	5,8			3,5	8,8		1,0	0,3	0,6	16,0	0,5	57,3	54,2
Dec.			60,9 ³⁾		0,5		1,0	0,3	0,6	20,0	0,6	47,1	88,0 ³⁾
1949			20,3		0,3		1,0	0,4	0,6	4,0	0,7	46,7	66,2
Jan.					0,3			0,4	0,6		0,6	21,1	21,5
Febr.					0,5		1,0	0,3	0,6		0,4	21,3	19,8
Mrt		0,1			0,4		3,0	0,4	0,6	0,1	0,5	19,4	13,6
April					0,3		2,0	0,3	0,4		0,4	6,3	9,5

¹⁾ Ontleend aan het „Federal Reserve Bulletin”. ²⁾ Voorlopige gegevens. ³⁾ Gecorrigeerde gegevens. ⁴⁾ Inclusief Argentinië, Columbia, Nicaragua en Venezuela.

◆ Beschikbare krachten ◆

Wegens voorkeur voor het particuliere bedrijf!

Publicist-Propagandist

37 j., representatief, wetensch. gev. (Econ. H.sch., R'dam); grote en alg. comm. en publ. ervaring (dagblad-, persbureau- en weekbladjournalistiek, radio en uitg.) uit Ned. en Ind.; sociol. belangst. (bev. vraagst., emigratie); geh., 2 kind., thans werkzaam bij semi-overheidsinstelling, zoekt door verandering van werkk. groter gelegenh. om zijn capaciteiten te ontplooiën. Br. onder no. ESB 1528, bur. v. d. bl., Postbus 42, Schiedam.

Jong Economisch Doctorandus

gedemobiliseerd na 3-jarig verblijf in Indonesië, zoekt passende functie in het bedrijfsleven.

Br. onder no. ESB 1529, bur. v. d. blad, Postbus 42, Schiedam.

HOUTDESKUNDIGE

met praktische en theoretische ervaring (technisch gebruik van hout, toepassingsmogelijkheden, conservering, tropisch hout), zoekt passende volledige werkring, of het benutten van vrije tijd voor het uitbrengen van rapporten, adviezen en literatuurstudie.

Is tevens praktisch ervaren in het bedienen van machines voor hout- en metaalbewerking, alsmede in de fabricage dezer machines. Br. te richten onder no. ESB 1532, bureau van dit blad, Postbus 42, Schiedam.

Jonge man, oud 26 jaar, in bezit van acte M.O. Boekhouden K 12 en andere diploma's zoekt, wegens beëindiging van korte studieperiode, betrekking als

boekhouder of ass. accountant

Br. onder no. ESB 1530, bur. v. d. blad, Postbus 42, Schiedam.

MAAKT GEBRUIK van de rubriek „Vacatures“ voor het oproepen van sollicitanten voor leidende functies.

The Statist

ESTABLISHED 1878

An Independent Journal of Finance
and Trade

★
OBJECTIVE APPRAISALS
CONSIDERED JUDGMENT
IMPARTIAL OPINION

★
Contains most complete range of
British economic and financial statist-
ics published in any weekly journal

★
World wide circulation

★
Annual subscription rate: (post free-
to include all supplements) £ 3:2:6
(fl 33,40)

A Special Supplement on Economic Con-
ditions in The Netherlands was published
on January 31 1948. A limited number
of this Supplement remains for sale.

LONDON: 51 CANNON STREET, E.C. 4

◆ Vacatures ◆

Het Centrale Bureau voor verificatie en finan-
ciële adviezen der Vereniging van Nederlandse
Gemeenten vraagt voor zijn bedrijfseconomische
afdeling een

DOCTORANDUS IN DE ECONOMIE

bekend met organisatie en efficiency-werk.

Salaris nader overeen te komen.

Uitvoerige sollicitaties (ongezegeld) te richten
aan de Directeur van bovengenoemd Bureau,
Paleisstraat 7, 's-Gravenhage.

Abonneert U op

DE ECONOMIST

Maaandblad onder redactie van Prof. P. Hen-
nipman, Prof. P. B. Kreukniet, Prof. H. W.
Lambers, Th. Ligthart, Prof. J. Tinbergen,
Prof. G. M. Verrijn Stuart, Prof. F. de Vries,
Prof. J. Zijlstra.

Abonnementsprijs f 22.50; fr. p. post f 23.60;
voor studenten f 19.—; franco per post f 20.10

Abonnementen worden aangenomen door de
boekhandel en door de uitgevers

DE ERVEN F. BOHN TE HAARLEM

Economisch - Statistische Berichten

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).

Telefoon Redactie en Administratie 38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Eko-
nomie, 14, Universiteitstraat, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).

Bankiers: Banque de Commerce, Brussel.

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland f 26,— per jaar;
voor België/Luxemburg f 28,— per jaar, te voldoen door storting van de
tegenwaarde in Belgische francs bij de Banque de Commerce te Brussel
of op haar Belgische postgirorekening no 260.34.

Overzeese gebiedsdelen (per zeepost) f 26,—, overige landen f 28,—
per jaar.

Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden
beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzee-
dijk, Rotterdam (W.).

ADVERTENTIES.

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de
Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon
69300, toestel 6). Advertentie-tarief f 0,40 per mm. Contract-tarieven
op aanvraag. Rubrieken „Vacatures“ en „Beschikbare krachten“
f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht
voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.